

2.651.29

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT

SZERKESZTI
DR. SZABÓ T. ATTILA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AZ EGYESÜLET HIVATALOS ÉRTESITŐJE

XXXV. ÉVF. 3-4. SZ.

1938. MÁRC.-ÁPR.

TARTALOM:

	Lap
<i>Áprily Lajos</i> : Veletek vándorolgotok	33
<i>Csefő Sándor</i> : A természetjárás a nevelés szolgálatában	34
<i>Ily. dr. Parádi Ferenc</i> : Hogyan nem voltam a Blidáron?	38
<i>Dr. Sáska László</i> : Afrikai levelek	43
<i>Mihalik Gyula</i> : Ki volt Kugy Gyula?	52
<i>Vass Erzsébet</i> : Karácsonyi népszokásainkból	53
<i>Baczoni Géza</i> : A fehér hegyek világában	55
<i>Domokos Pál Péter</i> : Néprajzi jegyzetek a Siret partjáról	58
Egyesületi élet	60
Hírek	62
Szerkesztői üzenetek	...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A FOLYÓIRAT SZELLEMI RÉSZÉRE vonatkozó küldemények és a szétküldést illető felszólalások a szerkesztőhöz névre szólóan címzendők. Cím: Cluj, Str. Brătianu 24.

A SZERKESZTÉS MUNKÁJÁNAK MEGKÖNNYÍTÉSE céljából a szerkesztő a következőkre figyelmezteti az igen tisztelt munkatársakat: 1. Nagy sorközzel csak a papír egyik felére és lehetőleg géppel írt cikket kér. 2. A közlésre szánt cikk legnagyobb terjedelme kb. 150 folyóiratbeli sor. 3. Mellékletül csakis világos, éles körvonalú és fényes, szürke fényképmásolatok, illetőleg rajzok küldendők. A felvétel helyét és a felvevő nevét jelezni kell. 4. A szerkesztőség sem kéziratot, sem fényképet nem küld vissza, illetőleg nem őriz meg.

A FOLYÓIRAT ELOFIZETÉSI DÍJA EGY ÉVRE 100 LEJ. TAGJAINK 60 LEJES KEDVEZMÉNYES ÁRON KAPJÁK. Az előfizetési díj a központi főpénztáros, Perczel Attila címére küldendő.

ERDÉLY

Veletek vándorolgotok

Tavaszy Sándornak

*Mentek. Üzen az óriás,
az izmos hegyvidék.*

*Közöttem és közöttetek:
riasztó messziség.*

*S mégis, ha kék vasárnapot
derít az égburok,
hangos turista-csapatok,
veletek indulok.*

*Lábdobbanásomról a föld
megismer: Erre jársz?
Veletek kóborolgotok,
mint titkos útfutás.*

*Veletek vándorolgotok
kőköröcsin-réteken.
Éneketekbe belezúg
szabadság=énekiem.*

*Veletek eszfenák körül
fenyőágyat vetek.*

*Tűzet vigyázok s csillagot
veletek, veletek.*

*Pihenve is bofot szorít
két nyugtalan kezem:
már menni, menni kellene,
utakra éhezem.*

*Hajnali széllel riadó
erdei csapatok,
van-e még új cél, új tefő?
én még nem lankadok.*

*Titeket csorgó csillapít,
én mindig szomjazom.
Csak inni, inni, — nem tudom,
lesz-e még tavaszom.*

*Mabolnap zuzmarás az út.
virág sincs, vén vagyok.
S veletek, mindig veletek,
csak vándorolgotok.*

ÁPRILY LAJOS

A természetjárás a nevelés szolgálatában

Ez a cikk, bevallom, propaganda célú felhívás kíván lenni a természet megkedveltetése, a természetjárásnak életszükségletképpen való felmutatása érdekében. És mert eredményes csak az a propaganda lehet, amelyik lélektani alapon áll, amelyik nevelési módszerekkel dolgozik, rendszeres és kitarató, a jelen kérdést is pedagógiai szemüvegen keresztül igyekeztem nézni és a legmagasabb cél, az állampolgári nevelés és az egyetemes humánus szolgálatába kívánom állítani.

A nevelés célját ma röviden a vallás-erkölcsi jellem kialakításában szokták megjelölni, vagy a személyiség pedagógiájának kifejezésével az egyéniségnek személyiséggé való alakításában. Mind az erkölcsi jellem, mind a személyiség fogalmában benne vannak mindazok a kiváló emberi tulajdonságok, amelyek a jó, az igaz és a nemes ember jellemvonásához hozzátartoznak. Ezeknek a vonásoknak a nevelő-művész vésője alatt végbemenő kialakítása látszólag kizárólagosan lelki folyamat, amit elégséges csak a lélek természete szempontjából nézni, pedig ha kissé közelebbről figyeljük a dolgot, azonnal megállapíthatjuk, hogy ez amennyire lelki, annyira testi kérdés is, vagyis a vallásos-erkölcsi jellem kialakításában igen fontos tényezőként jön számításba a test egészségi állapota is.

Ma is vallhatjuk a régi görögök felfogását, hogy az állam legfőbb vagyona polgárainak az egészsége. Az egészség szabja meg az ember kereső képességét, a katonai szolgálatra és így a haza védelmére való alkalmatosságát, helyes szociális felfogását, a faj szaporodó képességét, erkölcsi színvonalát, egyszóval lehető boldogulását. Minél inkább rohan az egyetemes emberi műveltség a modern közlekedési eszközök szédületes sebességével azonos iramban előre, annál inkább természetellenes, izgalommal teljes, bizonytalan életet él az egyes ember, egészsége annál inkább ki van téve veszélyeknek, különböző veszélyeknek s így annak ókszerű gondozásáról és védelméről is annál inkább kell gondoskodnia. Így kerül a közegészségügy, mint társadalmi, közösségi kérdés előtérbe, így lesz minden haladni vágyó államban a fajvédelem legfőbb pillérévé, a gazdasági, műveltségi és politikai haladásnak legfontosabb feltételévé.

Az egészség védelme történhetik kétféleképpen: a már beteg szervezet gyógyítására irányuló minél jobb szakképzettségű orvosokon és modern egészségügyi intézményeken alapuló berendezkedéssel és olyan megelőző intézkedésekkel, amelyek az egészség előzetes védelmére, a betegségek megakadályozására irányulnak.

A mi feladatunkat az utóbbi követelménynek kellő hangsúlyozása, fontosságának kellő feltárása képezi. Kötelez erre első sorban az a szomorú tapasztalat, amelyet elemi- és középiskolás gyermekeink iskolai elfoglaltsága terén eddig szereztünk. Ma a legkisebb tanuló gyermek is heti 24—25 órát ül sokszor napfény és elégséges levegő nélküli tanteremben, de van nagyon sok olyan iskolánk (mint pl. tanítóképző intézeteink), amelyeknek növendékei heti 40—42 órát, vagyis napi 7 órát, reggel 8-tól déli 1-ig és délután 3—5-ig ülnek a legtöbbször kényelmetlen ülésű padokban, négy fal között, testileg, szellemileg agyongyötörve, agyonkínózva. Ha hozzávesszük e pedagógia-ellenes állapothoz, hogy a napi leckékre otthon elő is kell készülniök, hogy az iskolai tárgyakon kívül sok gyermek igyekszik az érdeklődési körének leginkább megfelelő

tárgyakat iskolán kívül is tanulni, hogy ifjainknak egy része katonai előképzési órákon is résztvesz, egy más része tagja az „ország őrsége” mozgalomnak, hogy kisebbségi állapotunkból származó előnytelen helyzetünk a román nyelvnek külön beszélgetési órákon való gyakorlását teszi szükségessé, és még felsorolhatnánk más természetű külön elfoglaltságokat is, akkor megdöbbenve kell kérdeznünk: ezek a szerencsétlen jelenkorbeli iskolásgyermek egyáltalában hogy bírják ki ezt a sísiphusi munkát, hogyan és mit kell tennünk ekkora megterhelés mellett egészségük fennmaradása és fokozatos fejlesztése érdekében?

A tennivaló ugyanaz, csak nagyon felfokozott mértékben, ami akkor volna, ha iskolai elfoglaltságuk csak félannyi volna, mint a valóságban. *Ki velük minél többet a friss levegőjű, tiszta, napfényes természetbe!* A természet az a nagy éléskamra, ahonnan örökké lehet a test egészségéhez szükséges kincseket meríteni. Hogyan? A különféle sportok okos, mérsékelt üzésével.¹ Ma a régi olimpiai játékokat felújító XX. században a sportoknak olyan sok fajával találkozunk, mint eddig még soha. Ha figyelembe vesszük mai közéletünket, nem panaszkodhatunk, hogy a sportra nem fektetünk elég nagy súlyt. Sőt ellenkezőleg, talán éppen az a baj, hogy *igen nagy súlyt* helyezünk reá. A napi rádióműsor első száma házitorna szokott lenni és este a napi hírek mindig az aznapi sportesemények felsorolásával végződnek. Napilapjaink mindegyikének van állandó sportrovata, van több igen nagy olvasottságnak örvendő sportújságunk. Nincs az a legnagyobb gonddal és műértéssel összeállított műsoros előadás, amely iránt nagyobb érdeklődés nyilvánulna meg, mint városaink sportelőadásai iránt. Mind a sportok, tényleges űzőinek, mind az iránta érdeklődőknek a száma igen nagy. És mégis, aránylag kevés az okosan, elővigyázatosan kisportolt testű ember! Ennek okát a sportok helytelen értelmezésében és a sportolás helytelen mértékében kell keresnünk. A sport nem öncél, hanem csak eszköz, tehát nem szabad divattá tenni, sem sportörületté fokozni, amint azt napjainkban oly sokan teszik. Ne az legyen a sportolásban a főcél, hogy az addigi világteljesítményt egy század-másodperccel felülmuljuk és ezzel világhírnévre tegyünk szert, tehát az *önimádat*, hanem az, hogy — névtelenül bár — testünk minden szervét olyan működésre indítsuk, amely sajátos rendeltetésének leginkább megfelel, hogy ily módon minden szervünk ugyanazon egy irányító hatalomnak, a józan észnek és a bölcs megfontoltságnak parancsa szerint minél több ideig és minél nagyobb munkateljesítménnyel legyen képes embertársainknak önzetlen szolgálatára.

Messze vinne az, ha az összes sportágakat sorra véve, mindegyiknél keresni akarnám azokat a korlátokat, amelyeken belül az illető sportág veszély nélkül, sőt a köz érdekében éppen hasznosan űzhető, de azon túl már veszélyes. Egy ilyenféle tárgyalás sportlexikonba vagy éppen sportegészségügyi munkába tartozik bele; ennek részletezésére a szakorvosok hivatottak. Ehelyett — fejtegetésem céljának megfelelően — a sok közül kiragadok egyetlen egyet és igyekszem ennek az egynek óriási előnyét bizonyítani minden más sporttal szemben. Ez a *természetjárás*, vagy a *turistáskodás* (turisztika).

A természetjárás az a sportág, amely a mellett, hogy a legolcsóbb

¹ Van azonban e tekintetben egy igen fontos és igen meggondolkoztató tapasztalat.

és az emberi szervezet minden részét a legharmonikusabban edző, egyúttal esztétikai és erkölcsi érzélem szerzésére is a legalkalmasabb; így leginkább jöhet számításba a lélek nevelésének eszközei mellett is.

Azt állítottam, hogy a természetjárás a legolcsóbb sportolási ág. Azért mondhatjuk ennek, mert nem kell hozzá semmi előképzettség, semmi különös felszerelés, csak egy pár jól talpalt cipő, egy elemóziás zsák és egy szeges végű bot. A természetjáró sportolása, mely a legfelségesebb szórakozás is, nincs kötve sem évszakhoz, sem életkorhoz, bárki, bármilyen foglalkozást űző ember, bármilyen életkorban, tehát szegény vagy gazdag, férfi vagy nő, ifjú vagy öreg egyformán élvezheti és mindig abban az időpontban, amely szabad időként történetesen rendelkezésére áll.

De nemcsak a ráfordítandó költségek szempontjából a leggazdaságosabb sport a természetjárás, hanem ama haszon szempontjából is, amely belőle az emberi egészségre nézve származik. Herrmann Antal, a nagy magyar természetbúvár, azt mondta, hogy „a turistaság az egészség takarékpénztára.” Hogyan értsük ezt? Ugy, hogy a természetjáró a maga tetszése szerint választhatja ki a legtisztább, a legpormentesebb, legőzöndúsabb és legnapfényesebb helyeket szórakozása és üdülése helyéül. Ellátogathat 1200 m magasságon felüli helyekre, ahol orvosi megállapítás szerint már teljesen hiányoznak a tuberkulózis bacillusai. Az állandó nap- és légfürdő edző hatására makacs légcső-hurutjától vagy köszvényes bántalmaitól a legvalószínűbb módon így szabadulhat meg. Másfelől a természetjáró összes izmai állandó feszülésben vannak, nemcsak a láb-izmok, amelyek a test vitele következtében folytonos munkára vannak kényszerítve, hanem a botra való támaszkodás folytán a kar izmai, továbbá a folytonos egyensúlyozás által a derékizmok és a test összes izmai is.

Amilyen fontos az izmok és a test nemesebb szerveinek edzése szempontjából a természetjárás, épen olyan felbecsülhetetlen értékű a fáradt idegek csillapítására. A természet néma csendje, bűbajos szépsége az idegek és a szív nyugalmát a legjobban képes biztosítani. Így lesz a természet tiszta ölen hosszabb időn át tartózkodó szervezet a benne elraktározódó sok életenergia folytán az egészség takarékpénztárává, amelyből később, az elkövetkező kedvezőtlenebb környezetben és időszakban is lehet élnie.

De a természetjárás — mint már említettem — nemcsak egészségi vonatkozásban jelentős. Igen értékesek lélektani és szellemi vonatkozású előnyei is. „Önmegismerésre, önállóságra vezet, növeli a határozottságot, az akaratot, fejleszti az egyéniséget és a jellemet. A természetjáró megismerheti munkabíró- és megfigyelő-képességét, az éhség és szomjúság tűrésének mértékét, a természet magányában igen sokszor csak a saját elhatározására van utalva. A természetjárónak nagyon megfontoltnak, előrelátónak és körültekintőnek kell lennie, hogy valami kár vagy hátramaradás ne érje. Miként Hannibal a hideg és meleg, az éhség és szomjúság tűrésében a katonái közötti hálással, koplalással edzette magát, a természetjáró sokszor rá van utalva, hogy hiányérzetek elviselésében gyakorolja magát s ezzel önállósága, határozottsága, akaratereje erősödjék, határozott, önálló jellemmé alakuljon.”

De a természetjárás igen alkalmas a legszebb esztétikai és erkölcsi érzelmek felébresztésére és mélyítésére is. A természet a legtökéletesebb

művész. Nincs az a legkiválóbb festőművész, aki olyan utolérhetetlen színpompát és olyan pazar fényhatásokat tudna vászonra varázsolni, mint amilyent a természetben találunk. Gondoljunk a kertek és az erdők tavaszi virágzására, vagy az ősz sárguló és vörösödő lombdíszére, emlékezzünk egy vérvörös foltokkal átszótt felhőzetre, egy nyári csillagos éjszakára, vagy egy madárdaltól zengő berekre, avagy egy az erdő mélyén csörgedező forrásvíz csacsogó hangjára, a szél zúgására, a villám csattogására, ezek mind-mind gyönyört, a legfelségesebb műélvezetet ébresztik a lélekben még olyankor is, amikor a gyönyör félelemmel és aggodalommal vegyes. A gyönyörtől és élvezettől eltelt lélekből önként tör fel a csodálat hangja.

De a csodálat után jön az emberi léleknek beleömlése az örökkévalóság lelkébe, az Istenhez való feljes és elszakíthatatlan hozzákapcsolódás, a legnagyobb értékű erkölcsi érzélem, amelynek hatása alatt el-tompul, háttérbe szorul az emberben minden, ami ész és értelem, kibontakozik a lélek legszebb hajtása, a hit, az ember odaborul Isten lába elé. Akinek a lelkén csak egyszer is végigfutott ez az érzés, azt már nem lehet többé Istentől elszakítani, az már engedelmes, örök szerelmese lesz Istennek, hűséges, alázatos keresője és szolgálója Isten dicsőségének. De ezt az érzést csak kint a természet szabad ölén lehet felébreszteni.

Még nem szóltam a természetjárásnak az értelemre való jótékony hatásáról és arról az érzelmi mozzanatról, amely a hazai föld szépségének, gazdagságának megismertetésével a szülőföld szeretetében nyer megnyilatkozást. Földrajzot maradandóan, kitörölhetetlenül csak a természetbe való kivezetéssel, a hegyeknek, folyóknak, tavaknak, mezőknek a helyszínen való bemutatásával lehet tanítani. De nemcsak földrajzot, hanem természettudományokat, állat-, növény- és ásványtant, természettant és vegytant is csak ilyen módszerrel, csak a természetbe való minél gyakoribb *kivezélynélssel* lehet eredményesen tanítani, mert „a turistaság felkelti az érdeklődést a természet iránt, a felkeltett érdeklődés pedig már biztosítja a továbbhaladást.” S ha egy fiatal lélek megismerte bejárás, bebarangolás útján azt a földdarabot, amely szülőföldje körül van, ha megismerte annak a földdarabnak minden szépségét, áldását, olyan erős kötelékek fognak lélkében kifejlődni, amelyek elszakíthatatlanok lesznek s egészen a sírig oda fogják láncolni ahhoz a földhöz, mert érezni fogja, hogy neki ott élnie és hálnia kell. Nincs a *szülőföldszeretet* ápolásának jobb és eredményesebb eszköze, mint a hazai föld minden kis részének turisztikai úton való megismerése.

Még csak egy dologra kívánok természetdicsőítő, a természetjárást magasztaló cikkemben rámutatni. Mint nevelő, aki diákjaimmal oly sok, felejtethetlen kedves órát töltöttem együtt egy-egy természetjáró útamban, bizonyoságot tehetek arról, hogy a diák és tanárja közötti lelki kapcsolat kimélyítésének legbiztosabb, legszebb és legkönnyebb módja a természetbe történő együttes kirándulási alkalmakban való részesítés. Ilyenkor a diák és a tanár együtt, azonos életmóddal, ugyanazokból a fáradságokból és örömeiből álló közös részesedéssel töltenek el néhány napot s őszinte, minden mesterkéeltséget kizáró megnyilatkozásaikban keresik egymásban azokat a vonásokat, amelyek összekapcsolnak, amelyek egyazonos nép fiainak lélekben, gondolkozásban való összerasztásának a legfőbb kötőanyagai.

A közegészségügy megóvása egyetemleges társadalmi és nemzeti érdek s ezért mindenkit kötelező egyetemleges parancs, hogy az emberek keressék a természetben való tartózkodásnak gyakori alkalmait. Az iskoláktól ennél többet várunk, az iskolákban intézményesen kell gondoskodni arról, hogy ez ne csak óhaj maradjon, hanem minden iskola tantervébe illesztessék is be a természetjárásnak megkedveltetése. Az iskola feladata elsősorban, hogy a jövő nemzedéket józan, tárgyilagos szellemben nevelje, amely képes legyen állampolgári és egyetemes emberi feladatainak mindenben megfelelni. Jobb jövőnket csak egy jobb, gondozott és egészséges nemzedék biztosíthatja, ennek pedig egyik legtöbb reménységet nyújtó eszköze a természetjárás.

Csefő Sándor

Hogyan nem voltam a Blidáron?

Annyi szépet és jót hallottam a Blidárról, hogy már álmodni is kezdtem róla. „A Blidár a legcsodásabb völgy, Baia Mare fölött.” „A Blidár a zúgó fenyvesek és csörgő patakok őshazája.” „A Blidár a természetjárónak regényes álomvilága, ahol minden szépséget megtalál, amit valaha a természetben keresett.”

Nem csoda, ha ennyi dicséret-halmozás hallatán kis tündérországgént élt előttem a blidári völgy képe, s amikor a sok városi nyűg láncát végre egyszer pár napra levethettem, elindultam rég vágyott tündérországom felé.

Felkaptam a Baia Mare felé döcögő vasútra. Másfél órai vonatkozás után leült velem szemben egy tudákos néni, aki az első perctől erősen szemlélgette cserkész nadrágomat és látszott rajta, hogy mondani szeretne valamit. Végül egy nagyobb zökkenésnél, amikor mindketten jót nyekkentünk, a közös sors felbátorította a kérdezősködésre:

— Ugy-e az úr bicsérdista? Mindjárt láttam a nadrágjáról. Orsován tavaly találkoztam a kapitányukkal. Az is ilyen csoré térggyel jár. Nem is tudtam, hogy ilyen sokan vannak.

Szerénykedni próbáltam, hogy csak kiránduló vagyok.

Az is csak „aféle”! — legyintett lenézően.

*

Idegenül érkeztem meg az arany városába, s hogy az úton be is rekedtem alaposan, néma leventeként bolyongtam a sötét utcákon, ahol felette gyanús módon, kézzel-lábbal próbáltam magam megértetni. Régi jó komám talált rám és mentett meg végül az elveszéstől, s másnap reggelig fürösztött tejben-vajban. Ázaz csak hajnalig, mert — „a kisvasút korán indul” — figyelmeztetett a blidári kávédaráló lazán körvonalozott menetrendjére.

Ki is bandukoltunk még hajnalosan az állomásra és a nyitott kocsikon vártuk meg, amíg a nap szép kényelmesen felkelt, nyújtózkodott, megfürdött a friss harmatban és kísétált szárítkozni a Rozsály tetejére. Látványnak is igen szép volt ez a művelet, de Rozsály-propagandának, hegyre-csalogatónak még jobb. Ahogy ott rendre gyűlөгöttünk, egyre több szájból hangzott el helyeslő indulatszó a színpompás mutatvány dicséretére.

— Hát még az Izvora!

— Hát még a Gutin! — igyekeztek a szakavatottak túllicítálni a látványt.

A gyűlögetők többen voltak mint a mi kis csapatunk, s így miután nagy döccenések kíséretében nekilódultunk, lassanként rávették társaimat, hogy mi is tartsunk inkább velük a Rozsályra, mint a Blidárra. Amikor rekedtségem miatt taglejtésekkel próbáltam kifejezni vágyaimat a Blidár iránt, integetéseimet helyeslésnek vélték és Feketepataknál sorban leugráltak a „robogó” vonatról. Mit tehettem volna? Hátizsákomat karonfogva követtem a példát.

A Feketepatak mentén felfelé útközben őserdővel, vízeséssel és esővel találkoztunk. A két előbbi szépségben, a két utóbbi pedig vízbőségben versengett egymással. Fürdővel, evéssel és pihenéssel tarkított négy-órás kényelmes gyaloglással, a messzire visszhangzó feketepataki vízesés után erősen emelkedő úton érkeztünk meg az Izvorára.

A Rozsály egyik sziklatornya.

Az Izvora sűrű fenyvesekkel borított, hegyek közé szorított széles, füves magaslati lapály, mely a távoli Gutin tetejéről nézve, úgy villog elő halvány foltjával a komor sötétzöld fenyőerdők közül, mint egy különös sápadt tengerszem. Bővizű forrásai körül kis csalitok keletkeznek, árnyékos zúgait óriás gombák díszítik, s a hangyavárosok dombjait hosszúszerű laza moha takarja. Mindenütt mint puha vetett ágy kínálja magát a gyepp. Még a szél is olyan lágy bársonyos, az eget borító pufók felhők meg párnaszerűen fuvódnak fel az Izvora felett.

Olyan jól esik tehetetlenül végigdülni a földön és a felhők árnyékát sétáltatni mellünkön. Zajtalanul lebbenek tova az árnyak és zajtalanul

peregnek az órák az Izvora fenséges nyugalomban. Este a holdvilág is belép a képbe és regényes hajlamú egyetlen lány-társunkat nem lehet különszobájába szigetelni. Ott ülünk nyolcan és figyeljük a suttogó fenyőket, amint hegyes csúcsukat mélyen beledöfik a ránk boruló éjszakába.

A reggeli friss derengésben hatalmas szálfaterdőben, havasi virágok lágy szőnyegét taposva másztunk fel a Rozsályra. A koratavaszi Rozsály-oldal virágdíszzeire emlékezem: A *tőzike* fehér csepenyűinek hófoltjait a *kutyafog* rózsaszínű és a *kankalin* halványsárga szíretei élenkítik. A *golyabír-félék* sokszínű csillagai virítanak arrébb a sötét rozsdabarna avarszőnyegen. Feljebb a *havasi harangrojt* apró, lila virágai csilingelnek a reggeli szélben.

Fent a tetőn a lábunk alatt pompázó virágtengeren túl távoli tájakra is kiterjed látókörünk. Mindenütt falvak, városok. Arra távol: hegyek. A Cibles, Sátor, Gutin, Feketehegy. . .

Körülöttünk a Rozsály különleges sziklaalakulatai. Mint dobostorta rétegei tornyosulnak magasra a szélvájta kövek és alkotnak fura csoportokat. A gyanúsán egyensúlyozó tornyok némelyikén emberi arcokhoz hasonló formákat vélünk felfedezni. Az egyik szikla feje kucsmát, szakállat és hosszú haját visel. A nap rásüt a vigyorgó kőarcra, amely gúnyosan mosolyog a pici mozgó emberek igyekezetén, amikor a kucsma tetejére igyekeznek feltornázní magukat.

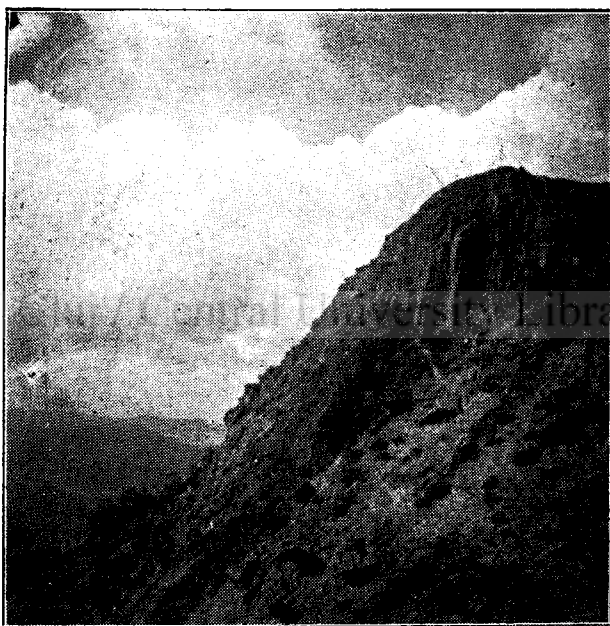
Szemlélődés után kinyitottuk a rántottás hátizsákot, melybe társaságunk kétméteres óriása otthon 70 friss fojtást csomagolt. Feléből már a vonatról leugráskor rántotta lett, s ennek következtében barátunk egész úton kellemesen csöpögött. Hogy ennek az áldatlan állapotnak véget vessünk, minduntalan rántottát sütöttünk. Soha életemben nem ettem annyi rántottát, mint ezen a kiránduláson. Lehet, hogy ennek hatása alatt nyertem vissza elvesztett hangomat, úgy hogy a Rozsályon már vígan kurjongattam a többiekkel.

Az Izvorától a Gutinig nagy az út, de szinte észre se vesszük, mert minden lépés új benyomás, új jele az életnek, a serkedő természetnek, a sietve bomladozó tavasznak. Itt egy jégpáncéljától épen megfosztott tavacska zirren, brekeg és csobban, ott egy fűz emeli arany-meleg barkáit a napba, amott víg szunyogcsapatok táncolnak a tűlevelű fák közt. Minden olyan őszinte örömmel üdvözlí az arrajárót. Minden olyan nagy dologban van és mégis szívesen ülteti le a vándort, hogy megmutassa tavaszi arcát. Soha se érnénk célhoz, ha minden vendég-látást elfogadnánk. Inkább megyorsítjuk lépteinket és lekanyarodunk a Gutin lábánál kigyózó országútra. Ez a forgalmas út volt hajdan a híres Pintye Gligornak kedvenc sétatálya, aki bizony, mit tagadjuk, abból élt, hogy elvette mástól, amiye volt; ha nem adta szép szerével, hát erőszakkal. Ott áll ma is a Pintye kútja. A nevéhez fűződő mon-dákon és népdalokon kívül számos hely őrzi még emlékét.

A kuruckori rablóvilág hasznos emlékéből oltjuk szomjunkat, mielőtt tovább mennénk. A Pintye kútjától kanyargós út vezet közvetlenül a Gutin lábához. Hajdanában ez volt a Sighetul Marmáției-i országút folytatása. Kétoldálán sűrű erdő hatalmas szálfái sorakoznak. Az éginyúló bükkfák karjain pattanásig feszülő rügyeken reszket a felhőhabokban fürdő nap táncoló sugara. Az úttestet már belepte a

gyep. Az erre hullott vastag, puha levélszőnyeget színes virágcsoportok tarkítják. Egy órajársnyi keskeny ösvényt taposunk a tavaszi virágok tarka szőnyegébe a Gutin oldaláig.

A kényelmes szép útnak nemsokára vége szakad. A vízválasztónál jobbra tőlünk meredek falként emelkedik az égnek a Gutin oldala. Legkomolyabb túristáink is bölcsen négykézlábra ereszkedve küzdenek meg minden méterért. Bandi barátunk, társaságunk legélelmesebbje felfedezi, hogy a kökénybokrokon ott kéklik még a tavalyi termés. Nosza, nagy legelés következik. A kökény kitűnő szomjúság elleni szernek bizonyul, és így újult erővel érkezünk a csúcs alatti boróka-tengerekig. A boróka előtt minden hegymászó tanácstalanul torpan meg. Csak nagy kinnal bírunk átgázolni a szúrós fenyőfajta rengetegén.

A Gutin csúcsa (1400 m).

Kemény munkánkat végül is siker koronázza, és a Gutin 1400 méter magas csúcsán elérjük aznapi 7-órás gyalogútunk célpontját. Messze lent a hajnalban elhagyott Izvora foltja zöldelik a távoli hegyek karéjától körülveve. A pompás kilátást a fejünk felett rohanó fehér felhők egészítik ki, melyek kitűnő háttért nyújtanak a fényképezéshez. Lábunk alatt a hegy Transylvania és Maramureş völgyeit választja el.

Figyelmünket hamarosan a híres *Kakastaréj* vonja magára. Sietve közelítjük meg a sajtáságos sziklaalakulatot. A körülbelül száz méter hosszú, magas, éles, csipkézett sziklafal a Gutin egyik csúcsát díszíti. A taraj tetejére felmászva a kő-csipkék között ugrálunk és lépegetünk. Alattunk egyik oldalon tátongó mélység, mert a kakastaréj tulsó

oldala a maramureși völgyből néhány száz méter magas meredek sziklafalként emelkedik ki.

A kötelező fényképezések megejtése után visszafordulunk és elhagyjuk a szélverte csúcsokat. Rózsa-virágú *köröntök* és *hangavirágok* között ereszkedünk le a Maramureș és Sătmar megyét elválasztó magas hegygerincre. Egyik lábunkkal Transylvaniában, a másikkal Maramureș-ban sietve lépegetünk a völgy felé.

Két óra múlva érünk a csendes katlanban, sűrű erdők között fekvő regényes Bódi-tóhoz. A tó sötéten fodrozó vize remegve tükrözi a beléhajló Gutin és Feketehegy bizonytalan képét. Az álmos vizen és víz körül már tavaszi élet pezsdül. A kopott őszi-téli szürkeséget üde színfoltok lepik el. Kövér békák loccsannak szerte lépteinkre, tarka virágok állják a suttogó szelet, ezernyi komor fatörzson fehér tajtékot vet a frissen feltörő dús éltető elem és a búcsúzó nap sugara cikázva villan a röpködő rovarok ezüstös szárnyain. A Bódi-tó a baiaiaknak népszerű kirándulóhelye. Már koratavasztól nagy seregek lepik el környékét vasárnaponként. Ki kosarát, ki sátrát, ki meg összecsukható csónakját hozza magával, hogy rövid ideig indián-életet éljen a távon és a tó körül.

Jól kitaposott út vezet innen az országútig.

Lent az úton csuromvizes társasággal találkozunk, pedig az égen egy fia-felhő, a közelben tenyérnyi víz sincs. De kiderül, hogy a falvakon Szentgyörgy napját ünnepli a nép. Ez abból áll, hogy minden gyanútlan arrajárót irdatlan veder vízzel nyakon öntenek. Az említett társaságnak is jutott egy jó adag a régi népszokásból, és ázott ürgeként menekült az ünnepségről. Mindegyikük egy eredeti néprajzi tapasztalattal lett gazdagabb, illetőleg vizezebb.

Időközben egy Baia Mare felé haladó járműre kapunk. Még egyszer körülnézünk és elbúcsúzunk a fenyvesek világától. A nap is távozóban utolsó sugarait küldi a csúcsokra. Lassan kopni kezdenek a színek és egyre halványulnak völgyek, erdők és hegyek. Teljes sötétség száll alá, amint az est megérkezik. A sok szép kép eltűnik, de bennünk tovább él ennek a csodálatos három napnak az emléke.

Másnap már ismét felöltöttem városi ábrázatomat és tovább álmodozhattam a szép tündérországról, Blidárról, ahova minden igyekezetem ellenére sem sikerült ezúttal eljutnom. Helyette más tündérorságban jártam: Az Izvorán, Rozsályon, Gutinon és a csendes Bódi-tónál. Nem bántam meg.

A Rozsály a legcsodásabb hegy az arany városa fölött!

Az Izvora a zúgó fenyvesek és csörgő patakok őshazája!

A Bódi-tó és a Gutin a természetjárónak regényes álomvilága, ahol minden szépséget megtalál, amit valaha a természetben keresett!

ifj. dr. Parádi Ferenc

Afrikai levelek.

Bérces honunkból indult el és most már évek óta Afrika forró, különös világában él dr. Sáska László orvos és kutató. Az abesszíniai hadjárat kitörése után egy ideig nem jött róla és feleségéről hír. Aztán meg ál-hírek keringtek haláláról, míg végre maga adott életjelt magáról, tudatva, hogy életben van és jelenleg az angol Tanganyika állam kikötővárosában, Dar-Esz-Szalamban él. Az olasz hadüzenet idején Sáska László, mint udvari orvos Dél-Abesszíniában volt, Szidamó ország királyának, a háborúból ismert Rasz Desztának a szolgálatában. Mint tudjuk, Rasz Deszta hősieles küzdelem után még egy külön fölkelést szervezett, és ezért az olaszok kivégezték. A hadüzenet után a király dr. Sáskát harctéri orvosi szolgálatra rendelte, amit ő azonban megfelelő felszerelés híján megtagadott. Majdnem életébe került az a szerencsétlen intézkedés, amely az ottani magyarokat a háború kitörésekor olasz védnökség alá helyezte. Ezzel a rendelettel, mint az ellenség szövetségese nemcsak gyanuba jutott, hanem ki volt szolgáltatva eddigi ura bosszúszomjának. Jó szerencséje, hogy menekülni engedték. Szidamói ültetvényeit otthagya, védtelenül indult hazafelé a lázongó törzsek területén keresztül. Feleségét külön úton indította egy megbízható hollandus barátjával. Így jutottak el, hetekig tartó bolyongás után a fővárosba. Addisz Abeba már akkor ostromállapotban volt. Ottani lakásukat ugyan megtalálták, de kifosztva, üresen. Az ostrom napjai alatt rettenetes időket éltek át. Az olaszok bevonulásának sem tudtak örvendeni, mert a lázadó Rasz Deszta egykori orvosa iránt bizalmatlansággal viseltettek. A szakadatlan fölkelések miatt az országban való kutatás és gyűjtés is lehetetlenné vált. Ilyen módon nem maradt számára más választás, mint hogy újabb területet keressen. Miután ügyeit valamennyire rendezhette, búcsút mondott Addisz Abebának. A hűséges feketék lábaihoz borulva búcsúztak jóltevőjüktől, akinek távozását semmiképp sem tudták megérteni. Sáska László és felesége 1937 július 8-án repülőgépen utazott el a francia Dsibutiba. További élményeiről már saját levelei adhatnak számot.¹

* * *

BCU Cluj / Central University Addisz Abeba, július 9.

Fogvacogtató hidegber. érkezünk a repülőtérrre. Mintha nem is Afrikában volnánk. Reggel fél hét. Sűrűn szitáló eső. Vastag, fekete sár, lelket nyomó köd. Meleget adó szövetgallérjainkba burkolózva is fázunk. Abesszíniában most van az esős évszak. Alig várjuk, hogy útnak indulhassunk e kietlen környezetből.

A betonozott repülőtér jól kiépült már. A mi repülőgépünk mssze áll még, előbb át kell esnünk a vámvizsgálat formaságain. Száznegyven kilós podgyászunk méltó feltűnést kelt. Karvaly szemek nézegetik. Mi minden lehet a ládák fenekén? A vizsgáló tiszt is fázik, nyakát mélyen behúzza kabátja gallérjába. Látszik, hogy szívesebben volna a jó meleg ágyban, mint hogy csomagokkal vesződjék a kora reggeli hideg esőben. Végre felnyitvat két csomagot. Unottan belépillant, aztán lezaratja. Úgy is órákba telnek az átvizsgálás. Egy vámőr észreveszi a fényképező gépet, elveszi és lepecsételve adja vissza, ami azt akarja jelenteni, hogy repülőgépről nem szabad fényképezni Abesszíniát. Az idő már lejárt, indulnunk kell.

A repülőgépnél baj van nagyterjedelmű ládáinkkal. Nem férnek be a gép testébe és a személyzet hallani sem akar a csomagok elszállításáról. Igazuk van, de a mi érdekünk az, hogy csomagjaink velünk utazzanak. Végre úgy egyezünk meg, hogy két ülőszéket leszerelnek és azok helyébe teszik ládáinkat. A Caproni három motorja egymásután

¹ E leveleket dr. Szilárdy Zoltán, ny. egyetemi tanár, folyóiratunk munkatársa, volt szives a szerzőtől megszerezni és rendelkezésünkre bocsátani. A szerző afrikai életére vonatkozó adatokat is neki köszönhetjük.

megindul fülsiketítő dübörgéssel. A gépmadár egész testében remeg, mintha minden acélidegével repülni készülne. A beszéd már nem hallható. Bedugjuk fülünket a vezető által felajánlott vattacsomócskával s aztán beszállunk. A gép gyöngye lökésrel útnak indul és pillanatok múlva már kirúgja maga alól a földet. A levegőbe emelkedünk. Addis Abeba mélyen alattunk marad, házai mind kisebbek lesznek, sötét eukaliptusz fái egybeolvadnak. Irányt vettünk Diredauának. Isten veled Abesszínia! Kedves emlékü helyek, Szidamó, Borona, életünk négy évének emlékei: vadászatok, őserdei bolyongások, kedves kis galla kunyhók, hegyek, völgyek, Isten véletek és Isten veletek ittmaradt magyarok! A mi útunk messze elválik. Talán soha sem fogjuk egymást viszontlátni. Az abesszíniai kis magyar kolónia széthull, mint viharban a buzakéve. Nézem, amíg csak láthatom a mind inkább kisebbedő várost. A köd mind sűrűbb lesz körülötte, tömör szövetén már csak itt-ott látok városfoltokat.

3000 méter magasságban vagyunk. Útunk északkeletnek tart. Messze ellátunk minden irányba. Alattunk hatalmas hegyláncok, elképesztő hegyalakulatok és folyamvölgyek. Egy-egy sziklafal, mintha ciklopsz-kezek építették volna. Fehérlő vízesések. A hegyek lábain erdőségek. Magasabban csak kopár kőanyag.

Átröpülünk egy-egy lakottabb völgy fölött is. Itt megmivelt, felszántott kis fekete tarka-barka négyzetek tűnnek föl. Emberi lény e magasságból már nem látható. Csak nehezen fedezhetek föl a szédületes mélységben benszülött telepeket. Fekete sávval gyűrűsen körülvett apró, tojásnyi fűcsomócskáknak látszanak a házak, a kerek kunyhók.

Libegünk a magasságban. A motorok egyhangú, hol élesebb, hol mélyebb zúgása között. Csodák csodája, a motorzúgás mintha dallá finomulna az emberi lélek húrjain. Az acél zengése, a csavarkerekek bűgása, a mozgássá robbanó benzin ütemes lüktetése, a motorokban dolgozó láthatatlan manók üvöltése felséges összhangban egyesül: hallom Schubert Ave Maria-ját a legtokéleatesebb összhangban. Minden futama lélekbemarkoló és tőkéletes. Szememmel nézem a vad tájék körképét, de hangtalanul is együtt éneklek a motorok manóival az Ave Mariát.

Most a Dankali-sivatag fölött vagyunk. Alattunk mérhetetlen területen sárga, élettelen kietlenség. Növényéletnek, emberi műveltségnek semmi nyoma. Itt-ott száraz folyammedrek. Kigyózó vonalban haladnak egy messzefekvő földmélyedés felé. Az esős évszakok víztömegei ezekben a most száraz völgyekben rohannak le a mélyebb alföldek felé. A partokon amott már némi növényzetet látunk, messze-messze egy tó vize csillog. Kissé lejjebb ereszkedünk. Nincs semmi baj, mind az öt utas egészséges.

Már közeledünk Diredauához. Utunknak ez a legközelebbi célja. Kis város és vasúti állomás, az olasz térhódítás repülőállomást is létesített a dzsibuti vonal megkönnyébbítésére. Alattunk mélyen egy fekete, kigyózó cérnaszál. Ez a Dsibutiba vezető vasút vonala. Szizifusi munkával létesített alkotmány, mely a Dankali-sivatag szélén, hegyvonalakat megkerülve tömördek kanyarulattal kapaszkodik Addisz Abeba felé. A sivatag lakói hol itt, hol amott megrongálják. Belélövöldöznek, azután eltűnnek. Mulatságos, de néha idegpusztító itt a vasúti utazás mostanában. A sivatag lakóiról, a danakilokról nincs már időm elmélkedni. Kegyetlen szokásaik, embertrófea-vadászataik és véres tragédiák elmosódnak már emlékezetemben, amint feltűnik a láthatáron Diredaua.

Negyedóra mulva már meg is érkezünk a rohamosan nagyobbodó repülőtérről fölé. Siklórepüléssel szállunk alá. Feleségem füleibe kap a nyilálló fájdalom miatt, amit a hirtelen légnyomás különbözet, a gyors leszállás okozott. A gépvezető észreveszi és mérsékeli a leereszkedést. Gyöngye zökkenéssel földet érünk és már a puha homokon száguldunk. Végül megállunk a repülőállomás sátrai előtt.

Itt már kellemes meleg van. Szinte teher a vastag ruházat. Egy kis frissítőt veszünk a sátor szalonjában. A gépet közben benzinnel töltik. Két utasunk itt marad, de újak jönnek helyettük. Indulást jeleznek, és már újra bent ülünk és vidám motorzúgás között kapaszkodunk újból a magasba. Gyönyörű, dűsnövényzetű területek fölött haladunk tovább. A hegyvidékek szinpompás fájképei megismétlődnek. Magas hegyek fölött haladunk keresztül. Alattunk ismét őserdők, majd kopár sziklahegyek szeszélyes alakulatokkal. A magas vidékek szelíden ereszkednek alacsonyabbakká. Fekete hegyek világa fekete erdőrengetegekké és fekete titkokkal...

Már jó ideje lebegünk egy kietlen terület fölött a tengerpart irányában. De nini! Gépünk hol esik, hol pedig, mintha emelkednék. Az esés pillanatában gyomrunkat a szájunkban érezzük. Szánkat önkéntelenül is ásításra tátjuk, bár unatkozásról szó sincs e szokatlan pillanatokban. Kérdőleg tekintünk rádiós tisztünkre, aki ugyancsak táviratozik és szorgalmasan jegyez. Hol a vezetőnek, hol a gépésznek sugdos a fülébe. Látszik, hogy ő is nyugtalan. Egy kis ellenszelünk van, magyarázza, és sietve lát munkája után tovább. A gép szabálytalan libegése nagyon kellemetlen. Az eddigi gyorsaságot nem folytathatjuk, csökkentik 150 km-esre. Így is bizonytalan a mozgásunk. Hol oldalra, hol lefelé löködünk, a következő pillanatban meg fölfelé kapaszkodunk. Szédületes mélység van alattunk. Útitársaink halottsárgák. Egymásután kapkodnak a papírzacskók után. Nem mernek az ablakra tekinteni. Marcsi feleségem sem gyönyörködik már a vidékben. Valami izenetet firkant a papírosra. Sietek megbízgatni: Marcsi, itt a tenger!

Szavaimnak csodás hatása volt. Rosszulléte azonnal elmúlt és amint a láthatáron észrevette a kéklő víztükröt, lassanként visszatért arcára a pirosság. Leszállás után azonban sietett kijelenteni, hogy nem kíván újból repülőgépen utazni.

Tudod-e, fordult hozzám, hogy egész úton az Ave Mariát hallottam a gép zúgásában? Nem akarta elhinni, mikor azt mondtam, hogy én is ezt hallottam.

Dzsibuti (Francia Szomáliföld). 1937. július 9.

Déli verőfényben érkezünk a repülőtérré. A hőség akkora, aminőről európai embernek fogalma sincs. Gépkocsiba ülünk, de mintha sütőkemencében ülnénk. Eppen nyár dereka van most itt, és kezdem hinni, amit többfelé hallottam már, hogy Dzsibuti a földgolyóbis legmelegebb pontja.

A repülőtér körül, ameddig a szem ellát, melegen izzó futóhomok. A világítás vakító. A hűvös Abesszínia után különösen szokatlan és kellemetlen ez a környezet. Fényvédő szemüveg nélkül egy pillanattal sem tudnánk meglenni. Szállodát keresünk, de egyikben sincs hely. Olaszoktól hemzseg itt minden. Lefoglalták az egész várost. Megtudjuk,

hogy a belga konzul elutazott, és egy jó barátunk révén az ő lakásán találunk szállást. Megeresztjük a hideg zuhanyt, aztán elindulunk valami élelem után, mert alaposan megéhezünk. Egy étteremben nagyszerű fevehús-szelet illatozik a tányérokban. Nekünk is hoznak. Feleségem bizalmasan bökdösi tányérján a még soha nem élvezett szeleteket, de csakhamar elismeréssel nyilatkozunk. A sok kemény zebuhús után fölséges pecsenye ez a zamatos teveszelet. Közben jégdarabokkal hűtött víz, trópusi gyümölcs és már sietünk is vissza lakásunkra, hogy mindent ledobva magunkról viaskodjunk az istentelen hőséggel.

Nyugalomról, alvásról szó sem lehet. A testen, szaladó pókok érzését keltve, csurog a veríték. A puszta tábori ág vászna éget. A lakás falait mintha tűzrakással fűtenék kívülről. Literszámra fogyasztjuk a vizet. A lakásban nagy termoszuveget fedezünk föl. Megtöltetjük jéggel és ennek hűsítő darabkáival keverjük a vizet. Ismételten megfürdünk és csalóka ígérésekkel ámítjuk magunkat, hogy jobb lesz majd naplemente után. Dehogyan lett. A hőség éjjel is kiállhatatlan. Rövid pihenés után csak ismét víz után támolygunk a sötétben.

A város közvetlen a tengerparton fekszik, körülötte beláthatatlan futóhomok terület és izzó kősziklák. Ezek magukba veszik a meleget és éjjel is ontják a szerencsétlen városra. A tenger levegője sem tud eléggé hűteni. Aki csak teheti, elmenekül a városból szelidebb éghajlatú vidékre, hogy töpörtyűvé ne aszalódjék a forróságban. Mindenki, mintha himlős volna, rakva van hőkiütésekkel. Harmadnapon mi is megkaptuk a helyi megbetegedést. Tarkák lettünk a kiütésektől, kezünk, lábunk megdagadt, úgy hogy abesszíniai cipőinket nem használhattuk. A lakosság napközben csak mulhatatlan szükség esetén hagyja el a lakást. A hölgyek ruhája ilyenkor a következő: combközépig érő, rövid kis színes nadrág, egy lenge szövésű, hátul a csipőig kivágott karnélküli mellényke, a lábakon könnyű szandál, a kézben 2—3 literes termoszkanna füllel és izléses japáni festéssel. Ebből időnként apró jégdarabokat halásznak elő ez szopogatják. Ez a kanna helyettesíti itt a kezitáskát. Még a legkisebb útra is magukkal viszik. Moziban az ülőhelyük mellé állítják. Kávéházakban, szórakozó helyeken mindenütt látni termoszkannás szép hölgyeket. Lenge trópusi ruhájukban nagyszerűen festenek. Itt nem adnak ki az ilyen viselet ellen erkölcsrendészeti parancsokat.

A mozi a szabadban van, nagy üres telken. Előadás közben a fekete szolgák jeges hűsítőket hordanak. A vendég fizetés helyett bont nyom a markukba. Az elszámolás más napokon történik. A bon-rendszer bizonyítja, hogy a fehérek iránt roppant nagy a bizalom. Silány mozi-darabok, rádiós hangszóróval, bömbölve recsegő zene. Ha nincs jobb, ez is jobb a semminél. A zene kissé feledtetni a nagy hőséget...

A városka épületei erősen kopottak. A vakolat és a festés darabokban hull le róluk, mert lemarja a levegő sótartalma. A kikötő mellett a tengerparton nagy sószaló terület van. A tenger vizét terjedelmes lapályon párologtatják és a kiszáradó tengeri só kupacokba seprik. A sóhalmok vakító fehér színűek. A tengerparton szép datolyaligetek vannak hinduk és arabok tulajdonában. A datolya éppen most van erőfélben. Hatalmas fürtökben csüngő gyümölcssei halványsárgán mosolyognak.

Dzsibuti lakói magastermetű szomáliak. Keskenycsipőjű, hosszulábú

és szélestalpú embertípus ez. Egész szervezetük a sivatagi és pusztai életmódhoz alakult. Széles talpukkal könnyen haladnak a süppedő homokban és föl sem veszik a tikkasztó meleget. Nekik már egész szervezetük, verejtékmirigy-rendszerük más, mint az európaiaké. Könnyen bírják ők a meleget, mert évezredek óta hozzáalkalmazkodtak. Nem így az európaiak, akik az általuk behozott állatokkal együtt kegyetlenül szenvednek a hőségben.

Bennünket azonban jobban érdekel az a jó hír, hogy várvavárt hajónk, a derék Chantilly francia gőzös egy nap mulva megérkezik, s így rövidesen itt hagyhatjuk Dzsibutit, csontot aszaló forróságával együtt.

A Chantilly fődélzetén, 1937. július 12.

Végre hátunk mögött hagytuk Dzsibutit. A beszállás, igaz, kissé körülményes volt. Dzsibutinak ugyanis nincsen kiépített kikötője. A hajók messze bent állnak meg a tengeren és az utasokat motoros bárkákkal vagy csónakokkal viszik odáig. Igen ám, de most monszun-idő van, esőhozó viharok járnak a tengereken és hajónk is éppen a monszun-idő miatt késett. Ilyenkor a tenger erősen hullámzik s ez nagyon kellemetlenné teszi a beszállást. Gőzbarkánk hullámról hullámra emelkedik és máris aggódunk nehéz csomagjaink miatt. Minden reményünk a gémlábú tengerparti somáli ügyességére számított. És nem is csalódtunk. Sok vesződés után a fedélzetre kerültek csomagjaink szerencsésen, baj nélkül velünk együtt.

A Chantilly nagy személyszállító hajó, Madagaszkara megy, ragyogóan tiszta. Fődélzetén sok a francia tisztviselő; ezek nyaralni mennek oda az anyaországból. Ellátásunk elsőrangú. A párizsi rádió hangjai mellett elfeledjük, hogy odakünn monszun-vihar van és hogy hajónk csak nagyon lassan halad előre. A tengeri vihar fokmérője a hajón a női társadalom. Kis viharban csak kevesen hiányoznak az étkezéskor, ma azonban a feleségemen kívül senkisé is képviselte a vacsoránál a női nemet. Tehát nagy vihar van. Érezzük is, de meg látjuk is, amint a hullámok az ebédlő üvegfalához csapódnak és azt pillanyatnyilag elsötétítik. Minden kést, tányért, poharat külön kis ketrecbe zárva helyeznek az utasok elé, hogy el ne szaladjanak vagy föl ne boruljanak.

A tengerparttól messze eltávolodva haladunk. Szárazföld sehol sem látszik. Napok óta szürke ég alatt, fekete vizen úszunk. Egyetlen-egy madár sincs körülöttünk. Csak repülő-halakat látunk, amint egy-egy hullámhegyről kiszökkenve a szomszéd hullámba átrepülnek. Némelyik két-három hullámon is átvetődik és úgy csap be ismét a vízbe, tajtékot szórva maga körül. Nagy delfin-csapat követi hajónkat. Ugy látszik szeretik a vihart. Nagyokat ugranak ők is hullámról hullámra. Tömzsi, fekete testük a felszökés pillanatában élesen látszik a levegőben. Aztán ismét csak a tenger, és sehol semmi életjelenség. Dél felé haladunk. Hajónk csak Mombassában fog megállni, de a vihar miatt bizonyosan néhány napi késéssel. Már hatodik napja szeljük a hullámokat. Ma látunk egy kis szárazföldi sávot Afrika partjaiból. A vihar nappal rendszeresen szűnik, de esténként újult erővel lát hozzá. A hajó helyzete szerint 20-án fogunk megérkezni.

A mai nap életünknek páratlan eseménye: átléptünk az egyelítőn. Az északi földgömből áthajóztunk a délire. A nagy vihar miatt azonban

senki sem törődött ezzel az eseménnyel. Csak annyit állapíthatunk meg, hogy az egyenlítő tájékán ebben az időben hatalmas monszun dühöng, amely nagyon próbára teszi a hajó viharálló képességét, de az utazó közönség idegeit is. A mi hajónk, a derék Chantilly-játszik a hullámok dühével, lassabban ugyan, mint kellene, de halad a maga útján.

Mombassa, Angol Kenya kikötője, 1937. július 20.

Ma korán keltünk és érdeklődéssel szemléljük a fedélzetről Mombassa mindinkább közeledő partvidékét. Gazdag növényzet látható mindenütt. Sötét pálmaerdők, amint később kiderült, kókuszpalmák és mangrove-fák láthatók a part mentén mindenütt. A fű-növényzet is dús és élénk zöld. A kókuszpalmák között apró négyszögletes négerkunyhók.

Hajónk rendes angol kikötőbe fut be. Hatalmas villamos darukkal, emelőgépekkel felszerelt nagyszerű kikötő. Látszik az építkezésekről és az óriási raktárhelyiségekről, hogy nagy forgalmat bonyolít le. Nagy kiabálás, sürgés-forgás mindenfelé. A szokásos vámvizsgálat után kimehettünk a városba, mert csak délután indulunk tovább.

Szokásunk szerint itt is a vásárcsarnok iránt érdeklődtünk. Itt látjuk a frissen kifogott tengeri állatok sokaságát. A benszülöttek mindjárt szép ropogósra sütött tengeri halat kínálnak. A piaci állatokat nem asztalokon árulják, mint az olaszok, hanem betonos medencékben tartják frissen áramló tengerivíz alatt. Közegészségügyi szempontból is helyesebb ez az ételkészítés. Itt jut eszembe a szárított és füstölt polip, amelyet ládába csomagolva szállítottak az olaszok számára Addisz-Abeába. Ezt a kevésbé kívánatos csemegét az itteni piac nem ismeri.

A gyümölcspiacon a trópusi Afrika minden gyümölcse képviselve van. Van itt mindenféle banán. A legkisebb, ananász-banán csak ujjnyi hosszúságú, de van félméteres is a keményhusú fajtából. A friss ananász-gyümölcsök óriási fenyőtobozhoz hasonlók. A nagymagvú, szép sárgás-husú mangrót néhány fillérért tömegben kínálják. Megvan ez a gyümölcs Abesszíniában is, de az ottani éghajlat miatt csak fillér-nagyságúra nő meg. Az itteni mangrók tenyérnél nagyobb példányok. Afrikai narancs és mandarin van itt hegyekben, éretten és frissen a fákról szedve. Van frissen szedett, érett kókuszdió, pompás kókusztejjel. A sárgadinnyéhez hasonló papája-gyümölcs pálmyszerű magas fán nő, 30—40 darab dinnye-nagyságú gyümölcse szár nélkül, szorosan egymás mellett a fa tetejében. Egész éven át terem. Aztán még sok más exotikus gyümölcs és sokféle konyhai zöldség. Itt magyarázat nélkül megértjük a nép táplálkozási színvonalát. Az utcák rakva vannak kereskedésekkel. Igen sok az ázsiai hindu. Japáni kelmék, díszműárúk, keleti ritkaságok közt komoly európai gépalkatrészek.

Mombassa az angol Kenyának legfontosabb kikötője. Innen vasútvonal vezet Nairobiba, amelyet az angolok afrikai Londonnak szeretnek nevezni. Mombassa igen szép és érdekes város. Az utcákon egyenruhás néger rendőrök angol rendőrbotokkal tartják fenn a rendet. Különös érdekessége a városnak a tevé-erőre berendezett olajmalmok működése. Bekötött szemű tevék húzzák, körben haladva a prést. Nagyokat nyögnek és sajtóságos visítással sírnak. Féloldalukkal teljes erővel belefekszenek a járomba, úgy hogy ferdén állva húznak és verejtékeznek, amíg

megérkezik a felváltás. Fölöttük ül a néger és korbáccsal hajszolja őket szakadatlan körmozgásra. Nagyon lehangoló e szerencsétlen állatok keserves munkájának szemlélése. A malmok körül halálra fáradt tevék fekszenek a homokban. Pihennek. S ezalatt Buphaga seregéyek szaladgálnak rajtuk bőrfégek után keresgélve.

A Chantilly földézetén, 1937. július 21.

Mombassát elhagytuk és hajónk most már a Zanzibári-szigetcsoport felé közeledik. A parton égbenyuló, sugár kókuszpálmák integetnek. Borzas koronájukkal olyanok, mint egy-egy természetes szuahéli-néger szétszórt, csapzott hajékségével. A pálmák lábainál a tenger vize hullámszik, fehér tajtékot vetve a dagályban. Palma és tenger itt már elválaszthatatlan testvérek. A palmaerdő védőleg hajtja borzas fejét a hullámtarajból megtörtén partra csapódott millió és millió vízcepp fölé. A sirályok, a tangerpartnak e fehértollú lepkéi csapatokban röpködnek a part körül és lesik a partra vetett állatkákat. Itt-ott, mint hulló hó-pelyhek csapódnak le a vízre, a gyanutlan halakra. Ha jóllakott a csapat, lepihen a vizen és ringattatja magát a tenger habjain.

A hajó közönsége már lesi a zanzibári partokat. A sziget, amint feléje közeledünk, lassan emelkedik a láthatár fölé. Még messze vagyunk a várostól, amikor a szuahélik apró csónakjaikkal megrohamozzák hajónkat. Köteleken, hágsókon felkapaszkodnak és árukkal megrakott kosarakat cipelnek a hajóra. Gyümölcsök, szuahéli kézimunkák, tengeri kagylók, szépen kovácsolt nyilak és dárdák. A nyilak közt vannak élesre fent szakállasak. A dárdák hosszúak és egyenesek, vagy rövidek és tövüknél kiszélesednek. A típus majdnem ugyanaz, mint az abesszinéé.

Zanzibár forgalmas kikötőjében csak két órát pihenünk, ez is elég a szemlélődésre. Mindenféle kisebb-nagyobb szigetek, mind palma-erdőkkel borítva. Valamikor régen az afrikai rabszolgavadászok gyűjtő-állomásai voltak ezek a szigetek. Innen irányították a szerencsétleneket tovább, az ültetvényekre. Zanzibár város alapjait a rabszolgakereskedés vetette meg. E sötét emlékezetű multon töprengtem, amíg a szigetcsoport utolsó pálmafája is eltűnt a láthatárról. A másik oldalon már Tanganyika partvidéke és beljebb, a lemenő nap arany sugaraiban néhány hegyóriás ködös képe látszik. Az egész vidék fölött ibolyakék ködfátyol lebeg. Közeledik a trópusi éjtszaka, amely itt, az egyenlítő vidékén mindig pontosan 12 óráig tart.

Dar-Es-Salam, 1937. július 22.

Ma arra ébredtünk, hogy hajónk áll és a gépek nem zakatolnak. Hosszú tengeri úton úgy megszokjuk a gép egyhangú munkáját és a tenger állandó mozgását, hogy azonnal fölébredünk, ha a hajó mozdulatlanságba mered. Tehát megérkeztünk Dar-Es-Salamba. Sürgősen készülődünk, hogy partra szállhassunk. A rendőri vizsgálat csak formaság, de annál komorabb hangulatot vált ki, hogy mindenkinek 100 angol font óvadékot kell előre lefizetnie, ha nem angol alattvaló. Aki itt marad, csak egy év múlva kapja vissza pénzét, de távozás esetén azonnal. Visszakapjuk írásainkat és egyelőre a szép fekvésű Hotel Central lesz a hajlékunk. Emeleti ablakunkból messzire ellátunk a városra. A forgalmas utcákon kínai módra riksoval közlekednek. A riksó rudas, nagykerékű taliga, amelyet egy benszülött húz, a másik meg taszít.

Az itteni néger középfrikai, szuahéli fajta. Nem egészen fekete, inkább csokoládébarna. Széles arca közepén éktelen nagy, lapos teknősbéka-alakú orr. Az asszonyok orrát többnyire átfúrják és benne, rendszeren baloldalt réz-foglalatban üveggyémánt-utánzat függ. A vásárcsarnokban eléktelenített fülcimpájú és ajakú gyermekek és asszonyok ülnek. A szuahéli anya csipőjére helyezve hordja csecsemőjét.

A város nem nagy. Fehér lakossága mindössze néhány ezer. Annál több a hindu. Élénk tevékenységüktől hullámszik az utca. A nők testhez simuló, lenge ruházatukkal, ékszerekkel pompázó meztelen karjaikkal, lenge fátyolkendőikkel és szépen fésült koromfekete hajjukkal határozottan kedves jelenségek. Jellemző itt is a baloldalt átfúrt orr, amelynek függőjén, különösen a gazdagabbak vagyonokat érő briliánsokat ragyogtatnak. Az alkonyatban sétáló hindu nő feje beleolvad az est sötétjébe és arcát csak a villódzva csillogó orr-ékszer árulja el. Vannak itt turbános arabok is, egyszerű ruházatuk élesen elút a hinduk színpompájától. Az arab nők Mohamed próféta parancsa szerint itt is letakarják arcukat. Méltóságos fejtartással, lassú, szertartásos nyugalommal haladnak el mellettünk: idegen lelkivilág megszemélyesítői. Egy arab úrnő után kimért léptekkel, illő távolságban halad az úrnőjére vigyázó szolgáló.

Az utcák hangosak a rikoltozástól: kalitkás papagályok felelgetnek egymásnak. Némelyikük ütemes nótát füttyöl. A kirakatok telve keleti ritkaságokkal, ébenfa és elefántcsont dísz tárgyakkal, oroszlán- és kafferbivaly szobrocskák, élethű faragások, kígyóbőrök, teknősbéka-páncélból készült dísz tárgyak, gyönyörű keleti szőnyegek halmaza egy-egy kereskedés. A legtöbb kereskedés hindu kézben van. Ez az élelmes nép nagy tömegekben vándorol ide, hogy szorgalmas munkájával kellemetlen versenyt támasszon az európaiaknak.

Ugyancsak nagy számmal vannak a japánok. Ferde szemük halálos közönbösséget vagy világutálatot sugároz a villogó szemüvegen keresztül. A fehér fajt leginkább a görögök képviselik. Ezek is élelmesek és munkakedvelők. Szorgalmukkal, különösen ültetvények létesítésével nagy vagyonokra tettek szert. Mindenütt ott vannak már Afrika forgalmas piacain és Abessziniából is ide szívárognak át, ha ott már nem tudnak érvényesülni.

Ugyanott, július 25-én.

Szétnéztünk már a város környékén is. A terület mindenütt sík, majdnem a tenger szintjével egy színvonalú. A belföldi édesvizek lefolyása itt-ott mocsarakat alkot embermagasságú, haragos zöld fű-növényzettel. Drótkeménységű száraik úgy összekuszálódnak, hogy ember nem tud köztük áthatolni.

Ezek a partmenti mocsarak a malária melegágyai, mert itt terem a tömérdek lázterjesztő szúnyog. Az egyenlítő tájékán a malária legsúlyosabb melegövi formája uralkodik, melyet feketén pettyezett szárnyú Anopheles-szúnyogok oltanak be szurásukkal az emberi testbe. Szúnyoghálóval védekeznek ellene, de azért a lakosság többsége mégis maláriával fertőzött. Különösen föltűnő e betegség az európaiak arcán, mert bőrükön a maláriás sárgaság mellett a súlyos vérszegénység és a szervezetükben pusztító betegség minden tünete látható. A benszülött gyermekek is szinte mind maláriások, csenevészek és nagyhasúak.

A város körül, amíg a szem ellát, mindenütt hatalmas kiterjedésű ültetvények vannak. Leginkább kókuszdiót, agavét és gyapotot termelnek nygyban. A kókuszdió betakarításának éppen most van az ideje. Benschülötték kapaszkodnak macska-ügyességgel a pálmák tetejébe és onnan hajigálják le az emberfej nagyságú diótermést. Lent asszonyok és gyermekek tisztítgatják le a külső, rostos burokrészeket. A kemény héjből kifejtik az édes kókusztejet, üvegekbe töltik, a fehér dióbelet pedig késekkel vagdalják darabokra. Ha megszáritják, *kogra* néven kerül a piacra; ebből készül az Európában is is mertkókuszszír. A préselés után megmaradó hulladékot a cukorkagyarak és a cukrárszok dolgozzák föl. A kókusztejet vagy frissen élvezik, vagy megerjesztik alkoholos itallá.

Másik fontos terményük az agavé. Ez a nagylevelű, húsos növény vastag levelein 2—3 cm-es tuskóval van fölfegyverkezve. Sorokba vetik a magját. A levelek edényfaljaiban erős hánccsanyag terem. Ebből készül a világ legjobb zsákuszöve. A levelek 3 év alatt érnek meg arásra. A harmadik év végén a méternél hosszabb, súlyos leveleket levagdallják, megszáritják és körülbelül olyan kezelésben részesítik, mint nálunk a kendert. A tisztogatásból kikerülő hánccsanyagot nagy tömbökbe préselik és vasabroncsokkal átkötve bocsátják kereskedésbe. Ebben a termelési ágban itt igen nagy a föllendülés, különösen, amióta Anglia is fegyverkezésbe kezdett. Az agavé-hánccs értéke azóta 40 százalékkal drágult, de bármennyit termelnek is, alig tudják kielégíteni a világ nyersanyag szükségletét. Különösen a kötélverő ipar hihetetlen mennyiséget használ belőle.

Az agavé termelés terén óriási lehetőségek kínálóznak. Vannak itt 4—5 ezer hektáros agavé-ültetvények is mezőgazdasági kisvasúttal, modern préselő, mosó és földolgozó berendezéssel. Az ültetvényeken apró benschülött falu lakossága adja a munkaerőt. A legtöbb ültetvény görögök kezében van. Ez a fürge nép vagyontalanul, de tele munkakedvvel érkezik ide, de néhány év alatt már bőséges megélhetést biztosít magának.

Nagy mennyiségben termelik a gyapotot is. Ezt is magról vetik és már 6 hónap múlva termést ad, azután 3 éven keresztül terem szakadatlanul. Az érett toktermés az ágak végein található. Ha a nap hevétől felpattan, omlik belőle a hófehér gyapot és mindössze 6—8 fekete mag rejlik közötté. A gyapotot összegüjtik és tömbökbe vagy zsákokka préselve juttatják piacra. Keresett és értékes cikk, a világpiac hihetetlen tömeget fogyaszt belőle. Nem mindennapi látványosság a hófehér, kipattant tokocskáktól messze fehérlő gyapotültetvény. Szép az agavé is, mikor 5—6 m hosszú kocsánya magasba tör, lábszár-vastagságú és egyetlen virágfürt van a tetején.

Az ültetvény telepes háza mellett nagy kiterjedésű baromfi udvar és gyümölcsös kertek vannak; gyönyörű narancs és mandarin bokrok, banán, papája fák és egyéb apró gyümölcsök. Csendes boldogság honol e kis szigeteken. Akit csak fölkerestem, mind megelégedett ember, nagyszerű munkatervvel és a jövőbe vetett hittel. Irigylésre méltó emberek. Elvonultak a világ zajától, nincs kávéházuk, sem „bridzs-partijuk”, sem hírhordó asszonyfarsaságuk. De van meleg családi fészek, ami olyan ritka a fenékgig romlott Európában.

Dr. Sáska László.

(Folytatjuk.)

Ki volt Kugy Gyula?

Az igazi természetjáró eszményképe. Neve minden időkre bekerül a természetjárás történetébe, és az Alpoknak azokon a vidékein, ahol életében sokszor megfordult, hogy óriáshegyeket győzzön le, a lakosság is sokáig fogja emlegetni őt. Nagyszerű teljesítményeiről én is olvastam, de továbblapoztam azzal a csendes elismeréssel, amely vele együtt sok más nagynevű természetjárónak is kijár. — Talán el is felejtettem volna, ha a napokban kezembe nem kerül életleírása, még pedig egy nem is természetjáró, hanem lélektani mű tanulmányozása során. — A leírás megkapó volt s Kugy egyénisége egyszerűen lelkemhez forrott. lme életrajza rövid kivonatban:

Mint osztrák apa és olasz anya gyermeke Görzben született, de élete javarészt Triesztben töltötte. Itt atyjának kávébehozatali üzlete volt, ahová a jogi tanulmányok elvégzése után neki is be kell lépnie. Bár összes iskoláit kitűnő eredménnyel végzi el s egyik rokonának üzletében mint gyakornok is fényesen beválik, a pályaválasztást illetőleg mégis súlyos lelki összeütközések gyötrik. Maga állapítja meg később, hogy a természetrajzi és orvosi tudományokhoz volt hajlama és azt hiszi, hogy mint természetkutató, utazásai révén számottevő eredményeket érhetett volna el. Így azonban bekerül apja üzletébe, de sorsába csak félévi nehéz küzdelem után tud beletörődni. Hamarosan nagy üzleti ügyességre tesz szert, és már 26 éves korában átveszi az üzletet, amikor édesatyját elveszíti. Sikert sikerre halmoz és a cég soha nem látott virágzásnak indul. Magánéletében két szenvedélye van: a zene és a hegymászás. Mindkét téren hihetetlen tökéletességre vitte. Már 14 éves korában falusi templomokban orgonál, később triezsti templomokban játszik, énekkart alapít stb. Nyilvános szereplései és üzleti elfoglaltsága azonban mindinkább elvonják a zenétől és élete delén teljesen felhagy vele. Másik nagy szenvedélye, a természetjárás, örökké fogva tartja.

A 12 éves Kugynak már növénygyűjteménye van és ez szinte észrevétlenül a hegyekbe csábította. 17 éves korában vesz részt először nehéz magashegyi kiránduláson. Ekkor feljut a Triglavra — és ettől kezdve hatalmas ereje és ügyessége mind nagyobb vállalkozásokra ösztönzi. Fiatal éveiben úgy intézi kirándulásait, hogy minden évben azt a csúcsot mássza meg, amelyet az előző évben meghódított csúcsról meglátott és megkívánt. 18 éves korában felmászik a Manhartra, meglátja a Jalouc-ot s a rákövetkező évben már ennek a csúcsára is feljut. Utána következik a Wischberg, Grossglockner és még néhány csúc. Természetjáró sikerei nőttön-nőnek. 22 éves korában feljut a Suhl Plazra, amelyet már öt évvel korábban pillantott meg a Triglavról s amellyel előzőleg nagynevű hegymászők nem tudtak megbirkózni. Leírhatatlan örömmel látja kívánságainak beteljesülését, amikor a veszélyes Scrlaticát és Kronauert is magáénak mondhatja. A következő évben a járhatatlannak vélt nyugati oldalon kerül fel a Triglavra, melynek útja ma is az ő nevét viseli. Még öt éven keresztül szeszélyesen válogatja erő kifejtéseinek színhelyét, majd rendszeres munkába kezd. 28 éves korában sikerül a Monte Rosa keleti falát megmásznia, és ezek után 20 éven át az egész Monte Rosa vidék meghódításán fáradozik. — A

44 éves edzett férfinak két nagyszerű hegymászó vállalkozása sikerül: feljut a Montaschra a Spranja felől egyenes irányban, majd a Cima Gambonra életveszélyes úton észak felől. *Ez előtte még senkinek sem sikerült.* Ekkor volt Kugy életerejének tetőpontján. Négy évvel később fivére hűtlen kezelése folytán üzlete fizetési nehézségekbe kerül; emiatt idegei és ezzel együtt testi ereje is összeroppannak. A javulás nem lehet teljes mértékű s egy ízben a Silbersattel nyugati oldalán lefelé vándorolva saját elbeszélése szerint nagy szomorúsággal néz vissza a Monte Rosa napsütésben ragyogó ormaira: tudta, hogy tőle örökre búcsuzni kell. Az 52 éves Kugy még egy nagy hegyet mászik meg elsőnek, de a rákövetkező évben el kell szenvednie első vereségét. A vezető nagyon siet, mert kőzuhatagtól fél, Kugy kifárad, kijelenti, hogy már idős ember, behuzódik egy gleccsermélyedésbe és nem megy tovább. Társai nélküle teszik meg az utat... A háborút végigküzdí ugyan, de onnan mint fáradt, öreg ember tér vissza. Üzlete végleg összeomlik, kereskedői büszkeségében mélyen megalázzák. Reménytelenül áll a világban, elveszti munkakedvét és nevetni is elfelejt. Ekkor jönnek barátai és rábeszélük, hogy a háború alatt írott „Hegyi könyv”-ét adja ki. Hosszas kísérletezések után egy kiadó elvállalja a művet, amely 1925-ben meg is jelenik, sőt második kiadását is megéri. Egészsége ezek után lassan visszatér s csendes visszavonultságban él. Néha-néha zongorázik, de az orgonát kerüli, mert érzi, hogy annak már régóta nem mestere. A fiatal turistáknak állandó tanácsadója marad és időnkint külföldre utazik, hogy alpesi előadásokat tartson...

Kugynak azóta megjelent még egynéhány műve, de magyar fordításról, sajnos, nincs tudomásom. Hat évvel ezelőtt 73 éves volt és legjobb egészségnek örvendett. — Szeretném, ha ma is élne. Szeretnék találkozni vele, hogy megszoríthassam hosszú és gazdag élete folyamán becsületben megörögedett kezét.

Mihalik Gyula

Karácsonyi népszokásainkból

Országszerte ismeretes a karácsonyi kántálás. Ez a népszokás abból áll, hogy gyermekek, felnőttek csoportokban mennek házról-házra Jézus születését hirdető karácsonyi kántákat énekelni. Mielőtt a kántára rázendítenének, egy közülük a következő szavakkal kér engedélyt az éneklésre: „Bé adszák karácsonyt?” Ha a válasz „bé”, megkezdik a kántát. Az ének végeztével a kántálókat betessékelik a háziak, a felnőtteket borral, kaláccsal látják el, a gyermekek tarisznyájába kovrigót (perec), almát, diót tesznek.

A csak ez alkalommal énekelt régi kántákat ma egyházi énekek helyettesítik, így a kánták kiveszöben vannak. Sánmartin (jud. Someş) községből néhány kiveszöben levő kántát gyűjtöttem össze; a négy első közülük dallamos. A „Csordapásztorok...” s „Három királyok napján...” kezdősorúakat együtt éneklük. Az utolsó újévi beköszöntő vers, amelyet a gyerekek szoktak kántálás helyett mondani.

*Paradicsom közepibe
Arany szünnyeg leterítve,
Rengő bőcső reá téve.*

*Benne fekszik az Úr Jézus.
Az Úr Jézus Isten fia.
Jop kezibe arany alma,*

Bal kezibe arany vessző.
 Fel-fel hajcsa, megzugiccsa,
 Zúg az erdő, cseng a mező.
 A madarak fücsereznek,
 Az emberek innepelnek.
 Nem láttam én szebb dzsümöcsfát,
 Mind a Jézus keresztfáját.
 Piros vérrel virágozik,
 Szentlélekkel illatozik.

*

Csodapásztorok midőn Betlehembe,
 Csordát őriznek éjjel a mezőbe,
 Éjjel a mezőbe.
 Isten angyali jövének melléje,
 Nagy félelemmel telik meg a szive,
 Telik meg a szive.
 Örömet mondok néktek ne féljetek,
 Mer ma született néktek idvességtek,
 Néktek idvességtek.
 Mennyetek el hát gyorsan a vározsba
 Ott találjátok Jézust a jászójba,
 Jézust a jászójba.
 Elindulának és el is jutának,
 Szűz Máriának jó napot mondának,
 Jó napot mondának.
 Kérdik, hol Jézus, mondá a jászójba
 Nem fekszik ágyba, sem friss palotába,
 Hanem jászójba, romlott istállóba,
 Romlott istállóba.

*

Három kirajok napján,
 Országunk István napján
 Dicsérünk énekekkel,
 Vigasztaló versekkel.
 Szép jelen, szép csillag
 Szép napon támad.

Hol a zsidók kirája
 Betlehembe találja
 A Jézust körül ájja
 Szép jelen, szép csillag
 Szép napon támad.

*

Betlehem kis falucskába
 Karácsonykor éjfél tájba
 Fiú Isten ember lett
 Min kizs gyermek született.
 Őt nevezték Jézuskának,
 Édesanyját Máriának.

Kit pójába takarva
 Letektették jászójba.
 Az angyalok fenn az égbe,
 Mennyei nagy fényességbe
 Zengetik az éneket,
 Dicsőség az Istennek.
 Pásztorok a falu mellett
 Báránkákat legeltetnek,
 Hallották az éneket,
 Jézuskához siettek.
 Ájfatosan letérdeltek
 Jézuskának jászla mellett,
 Őtet szépen imágygák
 Égnek, földnek kiráját.
 Ajándékot affak át
 Aranyot, tömjét, mirhát.
 Azután meg napkeletről
 Egy ragyogó csillag tűnt fel.
 Elindultak nyugatról
 Három kiraj utánuk.
 Jézus sokan nem szerették,
 A rossz emberek üldözték,
 És egy éjjel elfokták,
 Iszonyujan kinoszták.
 Elitelték csúf halálra,
 Felszegeszték keresztfára.
 És meghalt nagy kin után
 Nagypénteken délután.
 Levették a keresztfáról,
 Sirt csináltak kősziklából.
 Testit oda temették,
 Ott katonák őrszték.
 De csak három nap maradt ott,
 Husvét napján feltámadott.
 Végre negyven nap mulva
 Mennyországba ment vissza.
 És elkülte a szentlelket,
 Ki megszentel minden lelket,
 Pünköst napján szállott le
 És itt maradt örökre.

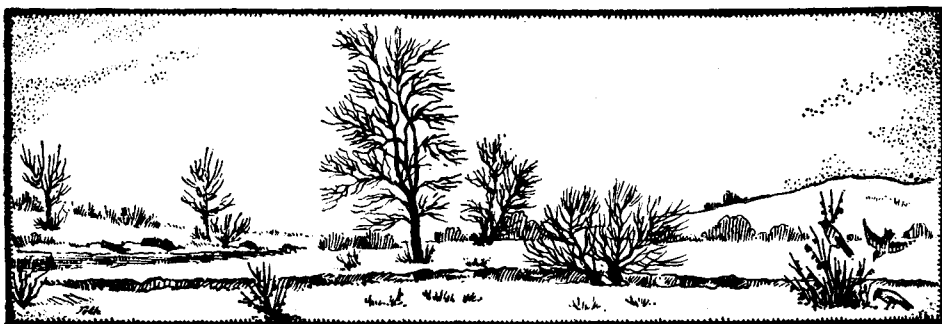
*

Kis karácsony, nadzs karácsony
 Kisült már az én kalácsom?
 Ha kisült már adzsák ide,
 Kurta a gubicskám,
 Fázik a lábicskám.¹

Vass Erzsébet

¹ A szövegeket ú. n. nagyolt átírásban, a hangtani sajátosságok lehető megtartásával közöljük. (A szerk.)

A fehér hegyek világában

Amikor városunk határában már régen lombba borult az erdő, amikor a tavaszi nap melege agyonőlelte az utolsó hófoltokat a zöldeskékesszürkén tündöklő havasokon, amikor a városiak madárdallal, bimbófakadással együtt ujjongtak a természet ébredésén, akkor indultunk el a Bulea-tóhoz. Igen, úgy tavasz derekán, amikor mámoros lesz az ember a fehérhegyek birodalmának szépségeitől . . .

Már Arpaş állomásától kezdődő szekerezésünk szerfelett mulatságos. Legalább is számomra, aki a vénfa árnyékában jóízűen, de nem rosszmájúan nevetem két bóbiskoló társam, amint egy sátorlap védelme alatt lassan, de biztosan kezdenek ázni. (A vénfa árnyéka ezúttal öreg kocsisasszonyunk condrája, míg az áztatást a cseberszámra ömlő eső végzi.) A kilátások szerfelett kilátástalanok! Zuhog, zuhog . . . A hegyekről sötétszínű köd ereszkedik alá a lomblevelű fa-övíg. Mintha nem is barackvirágos tavasz, hanem sárbafulladó, szomorú ősz lenne. De ime! Az eső a hegy lábánál meglapuló erdészháznál enged a negyvennyolcból, s mire két órás gyaloglás után felérünk az 1234 méteren fekvő menedékházhoz, egy egészen megváltozott világ fehér pítvarába lépünk.

A köd ugyan még mindig rejtegi a Bulea-tavat övező csúcsokat, a vízesésnek is csak zaja hallatszik, de szívünk már hevesebben dobog, tudónk a fenyves illatán dagad, egész lényünk érzi, hogy szeretett, drága hegyeink között vagyunk.

Korán térünk nyugovóra, hisz itt még az álom is édesebb. Gyertyaoltás előtt egy pókot látunk a falon, amit a másnapi események szerencsés előjelének tartunk. — Reggel kíváncsian tárunk ablakot. Milyen az idő? Hó, friss hó! Fehér minden! Fehérek a meredeken emelkedő hegyóriások, fehér az egész környék és fehér díszruhát öltöttek a havasok gárdistái, a büszketartású fenyők. A gyepet borító vastag, finom porhó-szőnyegből itt-ott kikandikál viritós, lila köntösében a tavaszi-kikerics, ez az igénytelen kis koratavaszi virág, amelyet igen kevés meleg felráz téli álmából. A Bulea völgyén pedig ömlik alá a reggeli napsugár. Pakolunk is hamar és indulunk feljebb! Ez a feljebbjutás

azonban nem megy olyan könnyen. A háztól a tőig három terasz van, amely 800 méter szintkülönbségen oszlik meg. Az elsőről itt, a völgy felső részén zuhog alá a Bulea-vízesés. Különös szépségét most még emelik a víztömeg körül csillogva függő, organasípszerű, óriási jégcsapok. Idáig léceit kötni nem lehet. Ugyanis a Bulea és a Hölgyek völgyét elválasztó hegygerinc oldalába épített műúton állandóan gördülő hózuhatagok ostromának van kitéve, ezért vagy a vízesés melletti kúrtón küzdi fel magát az ember, igénybevéve a sziklafalba erősített drótkötél segítségét, vagy a patak jobb partja felett emelkedő oldalon, a régen is használt úton mászik ki a tetőre. Sem ez, sem az nem a legkönnyebb dolog! Mi a kúrtós utat választottuk, de a drótkötélnek nem sok hasznát vehettük, mivel a téli hóviszonyokhoz méretezve legtöbbször elérhetetlen magasságban volt. Mire jó munkát végezve legyúrtuk az első nehézséget és felkötve sítalpjainkat gyorsabban haladtunk át a második teraszon, újabb akadályokba ütköztünk. Kemény próba volt az a rettenetes vihar, melyhez hasonlót addig nem éltem át; komoly figyelmeztetés, hogy hegyeink a szeretet és a csodálat mellett tekintélyt is tudnak maguknak szerezni.

Úgy kezdődött, hogy gyorsgyárású szelek szárnyán érkezett, komor felhők takarták el a napot és csendes havazás indult meg. Ekkor a harmadik terasz aljánál tartottunk, és már csak egy kis erőpróba volt hátra a Bulea-tónál lévő kőházig. De egyszerre riasztó, ordító szélorkán kerekedett. Átláthatatlan hófellegeket és földről felkavart sűrű havat csapkodott vadul szemeknk közé. Erejének nem lehetett ellentálni, le kellett feküdni a hideg hóra és így várni, amíg mérge csillapodik. Mire a szélvihar alaposan kidühöngte magát, rántórt a természetjárók legnagyobb ellensége: a köd. Ott álltunk tehetetlenül a gomolygó ködtömegben, egyetlen biztos támaszunkat a sýnyomokat is elveszítve, mivel azok is megsemmisítődtek az irtózatós hóvihar haragjában. A mendéket nyújtó kis ház pedig alig volt már öt perc távolságra tőlünk, és mégse sikerült ráakadni. Ki tudja, hányszor jártuk körül tapogatózó keresgélés közben? Lécseinket a frissen esett hóban, mint valami nekiiramodott csikókat kellett visszatartani, nehogy neki vigyenek egy-egy keménykötésű szirtóriásnak, avagy alattunk tátongó mély szakadéknak. Az idő ezalatt szokásához képest haladt. Már benne voltunk jól a délutánban, és még mindég kovályogtunk a köd-állította egérfogóban. Azt is elfeledtük, hogy enni is kellene.

Végre maga a szél szánt meg reménytelen helyzetünkben, s egy jókora rést hasított a köd hátában. Azon keresztül megpillanthattuk a Bulea-völgyet, s ez elég volt a tájékozódásra. Oda kell lejutnunk! Akkor éppen egy 100–150 méteres hóval teli, vízmosta szakadék tetején állottunk. Gyorsan kellett határozni: vagy azon kell lejutnunk valahogy, vagy sorsunkat Isten kezébe ajánlva, tovább ténferegünk a ködben. Miután újabb eredménytelen kísérlet után sem akadtunk rá a házra, mégis nekivágtunk nyaktörő vállalkozással, hogy leereszkedjünk a szakadékra. Lábunkra sítalpak helyett hágóvas került, és megkezdődött a bukdácsolás a derékig süppedő hóban, amely alatt csúszós jégréteg borította a patak vizét. Ez volt a próbatétel utolsó feladata, melyet, Istennek hála, sikerült minden baj nélkül megoldani, csupán egyik hágóvasam hagyta ott a fogát. Erősen alkonyodott mire visszajutottunk az alsó

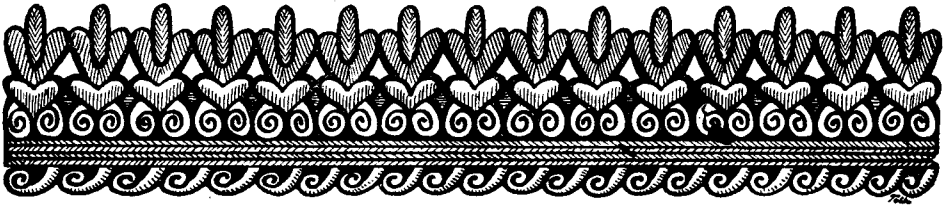
házba, hol a délről maradt kőménymaglevés a világ legjobb eledelének bizonyult. Vacsoraközben félszemplerrel már aludtunk, lefekvéskor azonban egyik társamnak még volt arra gondja, hogy az ismét jelentkező pókot a jóslás irányában becsületre tanítsa.

Mély alvásból, amelyet még társam elmaradhatatlan mennydörgés-szerű horkolása sem bírt zavarni, új erővel ébredtünk. De ablaknyitás-kor nem mosolygott ránk az elmúlt nap reggelének tündéri képe, mert sötét malaclopójával mindent beterített a köd. Pedig a lassan megelevenedő menedékház éttermében a naptár május 1-et mutatott. De nemsokára az öreg nap mégis csak lángragyult, és perzselő csókjaival árasztott el hegyet-völgyet. Napsütéses szélcsendben indultunk ismét útnak és jutottunk fel a tóhoz, ahol előző napi fáradságunkért nagyszerű kárpótlást kaptunk. Az S. K. V. 2034 méteren épült kőházát csend, békesség és mérhetetlen hó veszi körül. A tó vize, mely holdvilágos nyári estéken csolnakot ringat, mélyen be van fagyva. Jégtükre egybeolvad a nap tüzének melegével dacoló, mindent elborító, fehér hólepel. Nehány fodros, fehér felhő úszik a derűsen kéklő égen, honnan a déli nap legerősebb sugarait ontja a Bulea-tó két mozdulatlan őrszemére: a 2508 méteres Vânătoareára és a 2426 m magas Zergecsúcsra. A Piscul-Bulii hosszan elnyúló fehér hátából itt-ott már kihalított néhány darabot a tavaszi nap, viszont a Paltina nyeregből több méteres hóban, változatos lejtőn, szédületes sebességgel rohannak a lécek a ház felé, hogy aztán a tó egyenesén egy erőteljes telemarkkal fejeződjék be az élvezetes lesiklás. Elbűvölve pihenek a ház előtt és örülök az égnek meredő, hóborította csúcsok, zeg-zúgos sziklagerincek láttán, amint tündökölve ragyognak a májusi napfényben. A fehér mámor csendjébe olykor-olykor irtozatos robaj dübörög bele. Ilyenkor mázsás hógolyókkal tekéznak a fehér birodalom hegyóriásai s egy-egy mesterlökés után lent a fenyvesben úgy hevernek a kidöntött fenyők, mint telitalalattól szétszóródott bábok.

A vakító fehérségre lassan-lassan biborpalástot terít az alkonyati nap. Rövidesen reszkető csillagok ezernyi ezere jelzi az estét. Behúzdunk a házba, hol étkezés közben a szívek tréfás kedélye lesz kiegészítője a fehér hóvilág nyújtotta hangulatnak. Ez a hangulat csak fokozódott másnap este, mikor újból ott ültünk az alsó menedékház nagytermében, ahol lekerült a falról egy fakult szallagú, öreg gitár és a százok ajkán régi, kedves dallamok csendültek fel. Öregek, ifjak és gyerekek szívük minden melegét beleöntik a dalba, mely a hegyek szépségéről szól. Csendesen az ablakhoz megyek, kitekintek a csípős szelű estébe . . . A sötétben féhéren csillog a hó . . . A csillagok fázósan remegnek s a Zerge-csúcs felett egy báránnyfelhő éppen most fut el a téli hold előtt.

Baczoni Géza

Néprajzi jegyzetek a Siret partjáról

A Siret és a Bistrița összefolyásánál épült szintiszta magyar falucskában, Trunkban, él a jó, öregedő Magyarai Antalné, aki a náluk szokásos kendermunkát így mondja el: „Kendér jó gányész fédbbe jabban meg terem. Jó ierelt (= érett) gányé legyék. Ember keccér megszánszsa fédet. Pinkeszt hettyibe jár a kendervetész. Ember veti kezivel jó gyakran (= sűrűn); elbaranázza. Ed magbal kiet módu kendér lesz, virágasz iesz magasz kendér. A virágasz kendért kilenc hiétre szeggyik le, magasszat utánna háram hietre. Mennek virágasz-kendér szénni. A virágasz kendér félhgyésszedik, fisztel (= füstöl), ninc magja. Szálonként kiszedik. Fejbe kesszik, amekkarát ed arasszal béer az a fej. Ed kita kendér tizenkiét fej. Ed rud féden kiet kita kendér lesz. Hazaviszi sz igyel, had ne essze meg (= hogy ne érje eső), met akkor nem juó; kiterítti; juó melegbe ed nap, humáljasszabb (= homályosabb) idébe kiet nap assza (= aszalja: szárítja); elviszi tóra. Alól van rúd, kézbél kendér, fejjel rúd, kiet végít esszeköti, ha szak (= sok) kendér van, a kezezin esz mekköti. A tetejire vagj kevet, vagj fédet teszen, had a kendér ne teccéggyén (= látsszék) ki vizbél. Vizbe hat nap marad. Látót vészén; ha véréssz, mieg (= még) ninc kieszen; ha a látó megszárott, megterve nem cepüssz, hanem fienesz, akkor juó, kieszen van. Álluó vizbe juobb kendér ázzik; fojó vizbe — met hidegebb — többet kell tartani. Mikar elé van készilve, leppegtesszük bié vizbe, juól bié verjik, megmosszszuk sz a viz mártýáró rakászkábó kirakjuk; el esz kell terisszük, had asszon meg. Huzogassza le kezivel virágasszat, had mennyen le rolla. Vitztél hazaviszik, háram napig asszuk, had mennyen le rolla puzdorjájó. Tesszik ráktatóba. Mekkéll (= meg kell) ráktatni; fejet kiet felé szakassza, ed marakkal ráktat. Puzdorjája lehull, kender kezibe marad. A puzdorjából szemmisszem (= semmit sem) lehet cinálni. A kendért osztán megléhellik. Előbb gyillélhel (= gyér léhelő); gyilek (= gyérek) a fagai; osztán gyakar léhbel. A gyillébél kihull a szösz. A gyakor léböl pác (?) jé ki. A szöszt mekkell gérébelni. Elébb meggérébeli egyik felít, osztán mászik felít sz a gérében fogaiba marad a cepi (= csepű). A cepít kitiépjik gérébenbél mend e gyopjut. A páccót gérébeletlen fonnyuk meg. A fej kendért, szöszt tekenyébe (= teknőbe) rakjuk. Ed kita kendert kajerba (?) tiépink (= tépünk) sz felkesszik a guzajra mazdagval. A fonalat motollárá vetem fel; kiet kita kenderbél kielik éd mejjék. A motollán három szál éd igé; tíz igé éd pászmó. Had a fanal megfehiéreggyiek, lugozni kéll. Huszhuszonöt mejjéket lugoznak. A lugót hammuból cinájják. Génge meleg

vizbe hamut tesznek, juó szokackát, had legyen eréssz; bié gyurják a mejjékeket, kiet-három nap tárcák, had rágja le zéccséget rolla; bié rakja lugzóba, megcavarja, meghinti hammuval, rakja bié lugzóba. Tetejire hammazsákot sz belé hamut. Kiveszi, megmassza sziepen vízbe keccér, háramszar, mig fejer lesz. Kiterítti, had a mejjékek asszanak meg. Osztán teszi a mejjéket vertejkére, cölli meg cöre sz osztán veri bié (= szövi). A magasszat háram hétre szedi le virágasz után. Markanként fejekbe szedi. Kiterissze kenderesszen, had asszam meg. (= Kiteríti kenderesen, hogy száradjon meg.) Háram niéd nap tarca, had a mag juól kijéjjen. Lapedét vizink kendérészbe, rakjuk réa kendért éd lepedére éd kítát, cépejjik ki. A ciépnek hedereje (= hadaró) van sz nyele; szijjuvol vannak ésszeketve. Ciepvel kendért megveri, mekforzassa sz a mászadik rendet esz megveri, kisz botockávól megtörzöli. A tiszta kendérmagat mászidén (= jövő évben) veti el, vagy cánnok (= csinálnak) olajat.¹

Kerparuvás csángó asszonyok.

A trunki nők hajviselete szembetűnően jellegzetes. A haj elrendezésében főkéllék egy kerek fa. Ezt már a 15 évet elért lányok is hordhatják. A hajbafont kerek fára kerül az esküvő után nagy ceremóniával feltett ú. n. kerparuva, melyet már csak menyecske viselhet; ezt a ruhát az asszonyok kötelezően halálukig hordják.

A kerparuva fölé azután gyönyörűen himzett fejkendőt kötnek, melynek színei s a himzés dús, vagy szegényes volta jelzi a nő korát és vagyoni állapotát.

Domokos Pál Péter

¹ A népi szöveget, amennyire a nyomdai technika megengedi, a csángó nyelvjárási sajátságok pontos figyelembevételével közöljük. (A szerk.)

EGYESÜLETI ÉLET

TÓTH ISTVÁN festőművészek, központi választmányunk tagjának lekötelező szívésségéből már ezévi 1-2. számunk is új külsővel jelenhetett meg, sőt magát a folyóirat szövegrészét is általa rajzolt címfejek és záródíszek tették és teszik ezután is változatosabbá. Mikor ezért neki itt is meleg köszönetet mondunk, hálánkat fejezzük ki a központi természetjáró-szakosztály megértő támogatásáért, hisz a Tóth István készítette rajzok egy részének nyomdai sokszorosítását a szakosztály anyagi támogatása tette lehetővé. Reméljük, hogy a folyóirat, mely a természetjárás érdekeit szolgálja, a természetjárás eszméjének terjesztésével örömet okoz majd mind a rajzoló művészeknek, mind a szakosztály tagjainak.

ÚJRAALAKULT AZ E. K. E. TURDAI ALOSZTÁLYA. Régi igazság, hogy nagy célok néha egészen kicsi akadályokon buknak meg. Az E.K.E. alosztálya éveken keresztül igen egészséges működést fejtett ki. Ez az alosztály rakta le az azóta felépített hasadéki menedékház alapkövét, munkával és áldozatokkal segítette elő az építést, amikor valami történt a központ és az alosztály között. Nem világrengető esemény, hanem csak nézeteltérés, sértődés vagy tévedés volt-e az ok, de a munka megállt, az alosztály működése senyvedt, s bár közben történt egy újabb kísérlet feltámasztására, — szintén jelentéktelen okok miatt — ez is sikertelen maradt. Most aztán végre sikerült minden eddigi nézet-

eltérést és akadályt eloszlatni, miután a központ az újjáalakulást és az új vezetőség névsorának megállapítását az osztályra bízta. Az újjáalakult osztály érintkezésbe lépett a központtal a természetjáró kedvezmények dolgában s több útjavítási, jelzési meg más fontos ügyekben. Elhatározta, hogy nagy nyári kirándulási tervet valósít meg, a hasadéki menedékházban az alosztály és az egyesület volt elnökének és nemesszívú jótévedőjének, néhai Bors Mihálynak életnagyságú arcképét megfesteti és ünnepély keretében leplezi le. Aranyosvölgyi felvételeket helyez el olyan helyeken, hol azok propaganda-szolgálatot teljesítenek — szóval, a munka valóban megindult. Reméljük, hogy az ilyen lendülettel kezdődő munka eredményeket is hoz, s az E.K.E. alosztályának működésével kapcsolatban többször lesz módunkban az ott történekről beszámolni. F. I.

KÖZPONTI TERMÉSZETJÁRÓ SZAKOSZTÁLYUNK február folyamán a bükkerdei menedékházhoz vezető sí-utakat az egyirányban való közlekedés elősegítése céljából jelző táblákkal látta el. A Touring Clubbal karöltve megszervezte a menedékházban az elsősegély állomást is. Az állomás felállítását a Touring Club orvosszerek és ügyeletes orvosok rendelkezésre bocsátásával tette lehetővé. A sízés és a természetjárás érdekében tett támogatásért őszinte köszönet illeti meg a Touring Club megértő vezetését.

A MÚZEUM EGYESÜLET TÉLI ELŐADÁS-SOROZATÁNAK keretében központunk tagjai közül többen adtak elő. Az előadók között szerepelt egyesületünk elnökén, dr. *Tavaszy* Sándoron kívül dr. *Tulogy* János, *Xántus* János, *László* Dezső, dr. *Balogh* Ernő és dr. *Jancsó* Elemér.

EGYESÜLETÜNK KÖZPONTJA néhány vidéki osztályunkkal belépett a Si-szövetségbe. A Szövetség a belépést el is fogadta. E lépés egyesületünk életében új mozgalmasságot jelent. Az idei téli versenyeken egyesületünk egyik vidéki osztályának tagja, *Drocsa* Imre az országos siverenyeken 8. helyet nyert el, a székely osztályaink között rendezett versenyt pedig csíki osztályunk nyerte meg. Ezek után kívánatos, hogy az egyes osztályok si-szakosztályai vegyék fel az összekötést egymással és osztályközi selejtező mérkőzések rendezésével válogassák ki azt a csapatot, amely az EKE színeit egyesületközi viszonylatban képviselje. — Ugyancsak az érdekelt osztályok örökös EKE vándor-kupát alapíthatnának, melyért évenként az egyes osztályok székhelyén kupa-mérkőzéseket rendezhetnének.

HÍRES HASADÉKUNK MENEDEKHÁZÁBAN 1936—1937-ben (szept. 9-ig.) 48 külföldi látogató fordult meg. A látogatók a következő városokból, illetőleg községekből valónak jegyezték magukat: Kopenhága (5), Stockholm (5), Budapest (14), Debrecen (3), Szombathely (2), Kecs-kemét (2), Makó (3), Dunavecse (1), Nagykanizsa (1), Békéscsaba (1), Szarvas (1), Székesfehérvár (1), Csepel (2), Csikágó (Amerika; 1), Orosháza (1), Mátraháza (1), Rudabánya (1), Ungvár (1) és Szeged (1). — Sajnos, ez a kimutatás csak azoknak a városoknak nevét mutatja, amelyekből származó látogatók bejegyezték nevüket a vendégeknyvbé.

A KÖZPONT ISMERETTERJESZTŐ ELŐADÁSAI az idén januárban kezdődtek meg. Január 7-én az előadás-sorozatot elnökünk távollétében dr. *Xántus* János, egyesületünk alelnöke vezette be. Előadott dr. *Balogh* Ernő „Bihar természeti kincsei” címen. Az előadás-sorozatban a közvetkező előadók szerepeltek: Január 21-én *Baczoni* Géza: Az apostolok lován Árdealban (Vetített képekkel). Jan. 28-án dr. *Tavaszy* Sándor: Reményik és Áprily természet-szemlélete. Febr. 4-én *Husz* Ödön: Képek az erdő életéből (Vetített képekkel). 11-én ifj. dr. *Parádi* Ferenc: Tél a hegyekben. Márc. 19-én *Illyés* István: Képek útinaplomból. Az előadások, a harmadikat kivéve vetítettképes előadások voltak. Néhány februárra és márciusra tervezett előadás elmaradt. Ez volt a központunk rendezte előadássorozatok egyik legsikerültebbje és leglátogatottabbja.

KÉRJÜK TAGJAINKAT, hogy mind saját menedékházainkban, mind más egyesület menedékházaiban az általános rendelkezéseknek vessék alá magukat és a figyelem meg tapintat elemi követelményeiről soha ne felejtkezzenek meg. Egyesületünket a tagok viselkedéséből ítélik meg, és így nem csak magának, de a közösség érdekeinek is árt az, aki természetjáróhoz méltatlanul viselkedik. Egyesületünk tagjai tapintatosan figyelmeztethetik ugyanerre a követelményre azokat is, akik egyesületünkkel mint vendégek közös kiránduláson vesznek részt.

KÖZPONTUNK TERMÉSZETJÁRÓ SZAKOSZTÁLYA február 27-én és március 6-án jól sikerült síkirándulást rendezett a báisoara-i havasokba. Különösen az első alkalommal nagyszerű por-hóban mászták meg sízőink a Buszkát-ot (1670 m) és gyakorlatoztak a nagyszerű, változatos síterepen. A kirándulás zavartalan megrendezése elsősorban a vezetőnek, *Baczoni* Gézának érdeme.

HIREK

A ROMÁNIAI VASUTAK HIRDETÉSI VÁLLALATÁT a Nemzeti Természetjáró Hivatal (O. N. T.) bérbevette. Így a vasúti kocsikon és állomásokon a hirdetés joga e hivatalt illeti. Nem kétséges, hogy mindent megtesznek a vezetők a hazai természetjárásnak hirdetéseik útján való fellendítése érdekében.

A TURNU-SEVERINI DUNA-HÍD ÉPÍTÉSE érdekében Románia és Jugoszlávia között kötött szerződést a jugoszláv törvényhozás törvénybe iktatta. A híd nagyjelentőségű a két ország természetjáró forgalma szempontjából is.

A BÁNATI TERMÉSZETJÁRÓ-UTAK VÉDELME érdekében a csendőrpárancsnokság rendeletet intézett a körzetébe tartozó csendőrörsökhöz. A rendelet értelmében a csendőrségnek védelmeznie kell a természetjáró és a természeti emlékeket védő törvény előírása szerint a román Touring Club banati osztálya által készített útjelzéseket. — E valóban a természetjárás céljait szolgáló intézkedést általánossá kellene tenni, mert sok helyt gondatlanságból vagy éppen rosszakarathból sok kárt tesznek egyesületünk jelzéseiben is.

A HIMALÁJA HEGYSÉG egyik „alacsonyabb” pontjának, a Manacsúcsnak megmászása újabban sikerült két bátor angol hegymászonak, Oliver P. R. és Smyth F. S.-nek. A Manacsúcs „csak” 8.000 méter magas, tehát több mint 800 méterrel alacsonyabb, mint a legmagasabb csúcs, a Mount Everest.

BILGERI OSZKÁRNAK, a híres osztrák sízőnek emlékére Tirolban a Patscherkofel hegycsúcsra emlékművet emeltek. Ez ugyanis az a pont, ahol Bilgeri ezredes 1935 decemberében halálát lelta. Bilgeri nevét egyébként a sízők körében a róla elnevezett sí-kötés is őrzi.

CSEHSZLOVÁKIÁBAN A JÉG-KORONGOZÁS igazi nemzeti játék. A legutóbbi kimutatás szerint az országban 350 csoportban mintegy 15.000 játékos hódol e sportnak.

A MAGAS TÁTRA IDEGEN-FORGALMÁNAK fellendítésére mindent megtesz a csehszlovák természetjáró tanács. Legutóbb elhatározták, hogy Stary-Smocoveken a vasúti állomás közelében természetjáró központot létesítenek. Ez posta- és táviróhivatalt, a Tátra idegenforgalmának fejlesztésére alakult intézmények hivatalait, a szállodások kirendeltségét stb. foglalná magába. Az épületben lesz színház- és mozi-terem is.

AZ OLASZ TOURING CLUB, Olaszország legjelentősebb természetjáró egyesülete Mussolini római bevonulásának 15. évfordulóján nevét „Consociazione Turistica Italiana” (C. T. I.) alakra változtatta. A nemzeti nyelv jogainak érvényesítésekor némi angol-ellenes politikai magatartás is érvényesül e lépésben.

A SVÁJCIÁK HIMALÁJA-KUTATÓRAJA Heim Arnold, Ganseer August és a híres alpesi hegymászó, Weckert Werner részvételével befejezte Nepal nyugati határán végzett földtani vizsgálatait és visszatért Indiába.

AZ ÉSZAK-AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK 1939-ben rendezte hatalmas világiállítását. Erre eddig 65 nemzet kapott meghívót. Ez alkalommal ünneplik meg *Washington* György megváltásának 150. évfordulóját. A kiállítás és az évfordulóval kapcsolatos ünnepség hihetetlenül hatalmas összegeket emészt fel; csak az állam és New-York városa kb. 25 milliárd lejt irányzott elő e célra.

A JAPÁNBAN RENDEZENDŐ OLIMPIÁSZ szervező-bizottsága elhatározta, hogy az 5. téli olimpiászt 1940 február 3—14-e között a Hakajod szigetén lévő Szaporoban rendezi meg. Az olimpiász versenyterve ugyanaz, mint az 1936-i német téli olimpiászé volt.

A ROMANIA című természetjáró folyóirat múlt évi decemberi száma a következő címet viselő térképet közli: *Principalele drumuri de sky în Bucegi, Cristianul-Mare și Piatra-Mare*. — A térkép feltünteti az összes menedékházakat, drótkötélpályákat, csúcsokat, magasság-számokat és természetesen a fontosabb sí-utakat is.

DECEMBERI SZIVÁRVÁNY. Dejen a múlt év dec. 16-án reggel 8 óra 20 perckor enyhén szitáló esőben az egész északnyugati égbolton átívelő, hatalmas, élénk színű szivárvány látszott. E decemberben aránylag ritka természeti tüneményről érdemesnek tartjuk megemlékezni.

HÁROM NAPKORONG RÁGYOGOTT március 12-én Sätmar felett: közepütt egy rendes és két oldal egy-egy mellék-nap. A rendkívüli légköri tünemény nyilvánvalóan fénytörési jelenség volt, hisz vele kapcsolatban kettős szivárvány is látszott az égen. A ritka természeti tünemény több mint egy óráig tartott és érthetően sok csodálkozó ember figyelmét vontá magára.

A PÁRIZSI VILÁGKIÁLLÍTÁS hat hónap alatt 13 millió látogatót vonzott magához. A látogatási díjából kb. 1 milliárd lej gyűlt be, viszont Franciaországnak a kiállítás csaknem 10 milliárd lejébe került. A látogatók között az angolok (120.000), németek (80.000), az északamerikaiak (60.000), hollandok (35.000) és olaszok (35.000) voltak a legnagyobb számmal. A többi, kisebb látogató-számmal szereplő ország között Románia 16.000 látogatóval meglehetősen elű van.

AZ IGÁBAFOGOTT TŰZHÁNYÓ. A *Buenos-Aires*-től 340 km-re fekvő *Montcaratora* tűzhányó tövében egy félesztendővel ezelt készült el a világnak legkülönösebb erőműtelepe. *Ca Rolelli* és *Samber* buenos-airesi mérnökök ugyanis olyan erőműtelepet építettek, amelyet a tűzhányóból kiáramló természetes gáz tart üzemben és hajtja az óriási villanyáramfejlesztő gépeket. Ez az igazán nagyszerű találmány hatvan százalékkal tette olcsóbbá a városnak és környékének áramszolgáltatását. Kár, hogy nincsen nekünk is egy ilyen használható tűzhányónk.

EZER MÉTER MAGAS ACÉLTORONY. A newyorki világiállításnak (1939-ben) bizonyára sok megcsodálnivalója lesz. Azok között is *kimagaslik* majd az az 1000 m magas torony, melynek építéséhez a kiállítás helyén már hozzá is fogtak. Mellette el fog törpülni a híres *Szabadság-szobor* a maga 130 m magasságával, amely eddig olyan öntudatos fenséggel fogadta az Egyesült Államokba utazó idegent. Hogy legalább valami fogalmunk legyen ennek a nagyszerű vállalkozásnak, ennek az amerikai *Bábel-tornyanak* méreteiről, közöljük, hogy megépítéséhez kilencvenötezer tonna acélra és vásra, százötvenezer tonna betonra lesz szükség. Alapja 32 m mély lesz és 800 betonból épült négyszög fogja alkotni. Erre építik föl a hatalmas acélvázat, amely fölfelé fokozatosan keskenyedik, akárcsak a párizsi *Eiffel-*

torony (300 m), felemagasságában átmérete 40 m lesz, de még az 1000-méteres felet is nyolcméteres négyszög fogadja az embert. Az már aztán természetes, hogy ebbe a tekintélyes magasságba villamosfelvonók szállítják föl a kiállítás látogatóit, még pedig boszorkányosan rövid idő, mindössze 2 perc alatt. Útközben a kisebb magasságokban nemcsak éttermek és kávéházak, hanem színház és mozi, rádió- és televíziós állomás is lesz; a körbenfutó erkélyek egyszerre sok ezer embernek fognak lehetőséget adni arra, hogy New-Yorknak meg a kiállításnak pompás panorámájában gyönyörködjhessenek. Igen szép látványnak ígérkezik maga a pazarul kivilágított torony.

Mibe kerül ez a csodaszámba menő látványosság? A tervek szerint 7 millió dollárba, csekély 1200 millió lejbe. A szakértők azt mondják, hogy nem is sok, mert 1400 munkásnak teljes egy esztendeig kell rajta dolgoznia, hogy ez, a 20. századnak tudásában elbizakodott emberéhez méltó alkotmány elkészüljön.

A VILÁG LEGNAGYOBB HÍDJÁ. Az egész világnak eddig legnagyobb hídját múlt év augusztusában fejezték be és adták át a forgalomnak. Talán mondanunk sem kellene, hogy Amerikában épült ez a híd, ahol semmi sem lehetetlen, talán csak az, hogy valamit lehetetlennek tartsanak. Ez a nevezetes alkotmány *Sanfranciscót* köti össze egyrészt a *Marin* félszigettel, másrészt *Oakland* városkával. A híd 7 km hosszú és 45 m széles; pillérei acélból készültek és egy-egy pillér építéséhez 45.000 tonna vasat használtak föl. A két óriási kábel, amely a hidat tartja, egyenként annyit nyom súlyban, mint a világ legnagyobb páncélos hadihajója. Egy-egy kábel 27.500 szál 17 mm vastag drótból készült; olyan hosszú drótmennyiség, hogy egyvégtiben háromszor érné körül a földet az egyenlítőnél. Ezekhez a mé-

retekhez illő volt a költség is, mert meghaladta a 35 millió dollárt (kb. 6 milliárd lej). A híd építése aránylag rövid ideig tartott, csak három esztendeig, igaz viszont, hogy ezalatt az idő alatt állandóan 3400 munkás dolgozott rajta.

943.000 LÁTOGATÓJA volt 1936-ban a Német és Osztrák Alpesi Szövetség 600 menedékházának. Olyan nagy szám ez, aminőről mi nagyon sokáig nem is álmodhatunk, pedig mi is szoktunk ábrándozni olykor, különösen így tavasz felé, menedékházak sűrű hálózatáról hazánk sziklás hegysegeinek védettebb zugaiban, fenyves rengetegek tisztásain, de ehhez ábrándon kívül egyéb is kell, első sorban pénz. Addig is elégedjünk meg azzal, hogy örülünk a természetjárás hatalmas terjedésének, népszerűségének külföldön. A fenti szám az 1935. évi 827.000-rel szemben 116.000-nyi emelkedést mutat (nekünk ez a különbség is elég volna). Azt mondja a *Der Bergsteiger* című természetjáró folyóirat, hogy a látogatók tömege egyes nyárközépi és téli hónapokban akkora volt, hogy mindnyájukat a 600 menedékház sem tudta befogadni. Leglátogatottabbak azok a menedékházak voltak, amelyek nagyvárosok közelében levő kiránduló helyeken épültek (pl. Rax-Schneeberg: 70.000 vendég, Wetterstein: 109.000 vendég).

A PRÁGAI CSEHSZLOVÁK TERMÉSZETJÁRÓ KLUB ez év augusztusában ünnepli meg 50 éves fennállását. Ez alkalommal nemzetközi alpinista nagygyűlést és magastárai emlék-kirándulást rendeznek. Mivel az ünnepekre egyesületünk is kapott meghívót, a központ nagyobb szabású tárai kirándulás megszervezéséhez kezdett. E terv megvalósítási módzatairól osztályainkat kellő időben értesítjük, hogy nyári kirándulástervükbe iktathassák be ezt a kirándulást is. Jó alkalom volna ez egy közös kirándulásra.

Szerkesztői üzenetek.

A SZERKESZTŐSÉG CSAK A FOLYÓIRATHOZ BEKÜLDÖTT KÖNYVEKET ISMERTETI. A KÖNYV ISMERTETÉS UTÁN AZ EGYESÜLET KÖNYVTÁRÁBA KERÜL.

E. J.—M. V. Nagyon köszönöm a néprajzi felvételeket, a solymárokról küldött cikket és jó tanácsait. A solymárokról szóló cikket egyelőre érthető okokból nem közölhetem. A néprajzi rovatot magam is rendszeresíteni akarom, de külön „Néprajz” vagy hasonló fejlécű rovatot folyóiratunk kis terjedelme és a munkatársak csekély száma miatt nem kezdhetek. Ámeddig e tekintetben elmehetek, azt megteszem. Sajnos, terveimet sok minden miatt nem valósíthatom úgy meg, mint szeretném. A hőmérsékleti megfigyelések időjárási megfigyelésekkel összekötve nagyon szívesen látott anyagot jelenének folyóiratunk számára. — Köszönetem küldöm és üdvözlöm.

I. L.—M. V. Két népnyelvi szöveggyűjtését megkaptam. Eddigi küldeményeiből azt látom, hogy csak szövegeket gyűjt, legtöbbször úgy, hogy a hozzá fűződő népszokást le sem írja. Pedig a szokás maga legtöbbször érdekesebb és eredetibb, mint a szöveg; ez t. i. sokszor kántori kín-rímek halmaza. Folyóiratunk nagyon örvendene, ha a tárgyi néprajz köréből is kapna leírásokat és fényképeket.

F. J. — T. Egyik osztályunkról és hasadéki terveikről küldött beszámolóját nagyon köszönöm. Természetes, hogy szíves örömet veszek hasonló természetű tudósítást vagy kirándulás-leírást máskor is. Mindenestre örömmel üdvözlöm állandó munkatársaink sorában. Mostani sorából az időszerűlten részeket ki kellett hagynom; bizonyára elkerülte figyelmét, hogy a folyóiratban a tudósításában megírt mozzanatok közül már többről jelent meg hír.

Természetjáró - jelvények

Az E. K. E. gypárdiszes csinos jelvényei, hasonló kerékpár zászlócskák és arcképes CFR természetjáró-igazolványok tagok részére hivatalos időben az irodában kaphatók. Kirándulások alkalmával az egyesületi jelvények viselését kérjük.

Elismerten leg-
szebb munka csak **Balázs Ernő** modernül berendezett
fényképészeti laboratóriumában készül. Cluj, Strada Memorandului 12.
Désán felszerelt raktár az összes fényképészeti cikkekben. Modern műterem. Dísz tárgyak.

**Pipere, háztartási és fényképészeti
cikkekben a legdúsabb raktár az**

Emke Drogériában
Cluj, Piața Unirii.

Természetjárók és cserkészek kis könyvtára a Minerva olcsó könyvvásárán.

Dr. Balogh Ernő: A föld köpenyege, a levegő tüneményei

Dr. Roska Márton: Néprajzi feladatok Erdélyben

Dr. Tulogy János: Erdély geológiája

Ujfalvi Sándor: Erdélyi vadászatok

Dr. Dézsi Lajos: Erdélyi arcképek és képek

Dr. Köszler Artur: Erdélyi turista kalauz

Lévay Lajos: Székelyföldi képek

Dr. Tulogy János: Cserkészek és turisták könyve

Összesen nyolc pompás kézikönyv 200 lej helyett csak 150 lej.

A pénz előzetes beküldése esetén portómentesen szállítja a

MINERVA Irodalmi és Nyomdai Műintézet R.-T. Cluj, Strada Baron L. Pop 5.

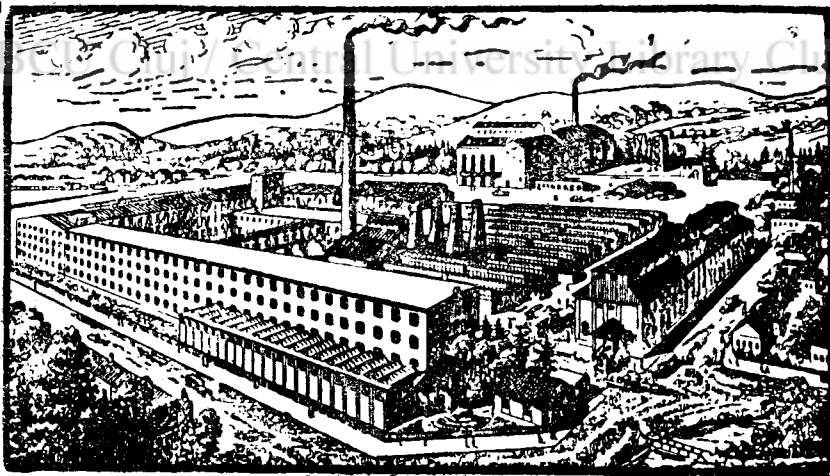
FÉNYKÉPÉSZETI CIKKEKET
legnagyobb választékban

TELEFON: 27—60.
FÉNYKÉPÉSZETI
LABORÁTORIUM!

KOVÁTS P. FIAI

fényképezési szaküzletében vásárolhat.

Cluj, Piața Unirii 8.

Scherg Vilmos és Társa R.-T.

brașovi posztó- és divatárúgyárak

ajánlják **férfiruha- és kabátkelméiket**. — Mérsékelt áron hozzák forgalomba elsőrangú gyártmányaikat, **turista, ruha- és kabátszöveteket**; ezek legfinomabb és kifogástalan kivitelük folytán minden tekintetben vetekednek a külföld legjobb gyártmányaival.

Gyári lerakat: Cluj, Piața Unirii 22.